

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra patologie a sociologie

Postoje občanů k chování fotbalových fanoušků

Bakalářská práce

Autor: Lenka Antalíková
Studijní program: B7507
Studijní obor: Sociální patologie a prevence
Vedoucí práce: doc. PhDr. Václav Bělík, Ph.D.

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Zadání bakalářské práce

Autor: Lenka Antalíková

Studium: P12375

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální patologie a prevence

Název bakalářské práce: **Postoje občanů k chování fotbalových fanoušků**

Název bakalářské práce AJ: Citizens' attitudes toward the behavior of football fans

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Popsat postoje občanů k diváckému násilí jako sociálně patologickému chování. Analyzovat strategie a postupy v jednotlivých stupních preventivní práce s fanoušky. Poukázat na roli médií při vytváření obrazu fotbalového dění. Analýza odborné literatury, analýza odborných textů, kvalitativní výzkumné šetření prostřednictvím dotazníku.

SMOLÍK, Josef. Subkultury mládeže: uvedení do problematiky. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010, 281 s. ISBN 9788024729077. KASAL, Josef. Násilí na stadionech jako odraz kultury. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2013, 218 s. ISBN 9788074353628. MAREŠ, M., SMOLÍK, J., SUCHÁNEK, M., Fotbalové chuligáni. Brno: Barrister and Principál. 2004. 181 s. ISBN 80-903333-0-3.

Garantující pracoviště: Katedra sociální patologie a sociologie,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: doc. PhDr. Václav Bělík, Ph.D.

Oponent: PhDr. Josef Kasal, MBA, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 12.2.2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 20.6.2019

.....

Poděkování

Srdečně děkuji svým nejbližším za jejich bezmeznou podporu a pochopení. Dále bych ráda poděkovala doc. PhDr. Václavu Bělíkovi, Ph.D. za vedení této práce, podnětné diskuze a inspiraci.

Anotace

Antalíková Lenka: Postoje občanů k chování fotbalových fanoušků. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2019. 62s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zabývá problematikou násilí na fotbalových stadionech jakožto fenoménu dnešní doby. Teoretická část práce je věnována odbornému výkladu agrese a násilí, historii subkultury hooligans. V další části práce jsou specifikovány divácké skupiny, vymezení rozdílu mezi fotbalovým divákem, fanouškem a chuligánem, seznámení s historií chuligánství v České republice. Práce pojednává o roli médií v utváření postojů veřejnosti vůči diváckému násilí. Zmíněna jsou ochranná opatření v boji s fotbalovými fanoušky, kteří se dopouští různých forem závadového jednání. Cílem práce je popsat problematiku diváckého násilí na fotbalových stadionech, analyzovat strategie a postupy v jednotlivých stupních preventivní práce s fanoušky a výzkumnou metodou zjistit aktuální stav postojů veřejnosti k fotbalovému násilí. Kvantitativní výzkum v této práci je realizován prostřednictvím dotazníkového šetření. Závěr práce tvoří analýza postojů občanů k dané problematice a vyhodnocení otázky, jestli společnost vnímá jako efektivnější represivní nebo preventivní patření v boji s diváckým násilím na stadionech.

Klíčová slova: divácké násilí, fotbal, fanoušek, hooligans, postoje občanů

Annotation

Antalíková Lenka: Attitudes of Citizens to the Behavior of Football Fans. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2019. 62p. Bachelor thesis.

The bachelor thesis deals with the issue of violence at football stadiums as a phenomenon of today. The theoretical part is devoted to the professional interpretation of aggression, violence and history of subculture hooligans. In the next part the audience groups are specified, the difference between the football spectator, the fan and the hooligan, the history of hooliganism in the Czech Republic. The thesis deals with the role of the media in shaping public attitudes towards spectator violence. Mentioned are protective measures in the fight against football fans who commit various forms of misconduct. The aim of this work is to describe the issue of spectator violence at football stadiums, to analyze strategies and procedures in individual stages of preventive work with fans and to research the current state of public attitudes towards football violence. Quantitative research in this work is realized through a questionnaire survey. The conclusion of the thesis is an analysis of citizens' attitudes to the given issue and an evaluation of the question of whether the society perceives as more effective repressive or preventive measures in the fight with spectator violence in stadiums.

Keywords: spectator violence, football, fan, hooligans, attitudes of citizens

Obsah

1 Úvod	8
2 Problematika agrese a agresivity	9
2.1 Problematika diváckého násilí	10
2.2 Historie hooligans	11
2.3 Specifikace diváckých skupin	12
2.4 Činnost pořadatelských služeb	15
3 Fotbaloví chuligáni	16
3.1 Chuligáni v ČR	18
4 Role médií v utváření postojů veřejnosti	20
4.1 Postoje a jejich formování.....	22
4.2 Vliv médií na vnímání násilí	23
4.3 Fotbaloví chuligáni v médiích.....	25
4.4 Role tzv. zinů na postoje k fotbalovému diváctví.....	26
5 Opatření proti násilí při fotbalových zápasech v ČR	29
5.1 Opatření na stadionech a jejich blízkém okolí.....	30
5.2 Role PČR v eliminaci fotbalového násilí	31
5.3 Česká ambasáda fanoušků.....	32
5.4 Doprovody fanoušků.....	33
5.5 Legislativní opatření v souvislosti s diváckým násilím.....	34
5.6 Shrnutí analýzy preventivních opatření	35
6 Výzkum postojů veřejnosti k fotbalovému násilí	36
6.1 Metodika a průběh zpracování dat	36
6.2 Cíle výzkumu.....	38
6.3 Stanovené hypotézy	38
6.4 Výsledky výzkumného šetření	39
7 Shrnutí výsledků výzkumného šetření.....	49
8 Závěr	51
9 Použitá literatura a další prameny	53
9.1 Použitá literatura	53
9.2 Další prameny	55
10 Obrazové přílohy.....	57

1 Úvod

Tématem mé bakalářské práce jsou postoje občanů k chování fotbalových fanoušků a problematika diváckého násilí jako fenoménu, který představuje narušení veřejného pořádku. V jednotlivých kapitolách se čtenář seznámí se základními pojmy jako agrese, násilí, hooligans, fotbalový chuligán, divák, divácké skupiny, které svou podstatou neodmyslitelně k dané problematice patří a tvoří ji. V současné společnosti sehrávají svou významnou roli média, která nás každodenně obklopují a působí na nás. Tato práce poukazuje na důležitou roli médií v oblasti formování postojů občanů k násilí na fotbalových stadionech i mimo ně. Ve své práci věnuji kapitulu ochranným opatřením, která v České republice problematiku násilí fotbalových diváků napomáhá řešit. V práci je užit kvantitativní výzkum prostřednictvím dotazníkového šetření. Cílem práce je analyzovat strategie a postupy v jednotlivých stupních preventivní práce s fanoušky a výzkumnou metodou zjistit aktuální stav postojů veřejnosti k fotbalovému násilí na fotbalových stadionech. Fotbal a obecně kultura sportu je historicky spjatá s lidskou společností, stejně tak jako pojmy násilí a agrese. Veškeré negativní jevy ve společnosti bývají odsuzovány a hledají se cesty, jak závadovému chování zabránit. Naopak ale stále mezi námi vyrůstají další a další generace, které společensky nevhodné jednání neodsuzují ba naopak vyhledávají nebo se na něm aktivně podílejí. Tomuto záměru jsem podřídila výběr respondentů a získala tak obraz soudobé společnosti. Analýzou zjištěných dat vyhodnotila odpověď na vědeckou otázku, zdali problematiku diváckého násilí shledávají občané jako aktuální a mají s ní osobní zkušenost. Osobním motivem pro napsání této práce bylo zvolené výzkumné šetření, jelikož naprostá většina prací, napsaných k dané problematice, se věnuje spíše samostatné subkultuře hooligans, nebo historickému vývoji chuligánství obecně ve světě. Tato práce se zaměřuje především na divácké násilí v České republice a zajímá se o postoje občanů k problematice fanoušků na fotbalových stadionech.

2 Problematika agrese a agresivity

Psychologický slovník (2000) vysvětluje pojem agrese jako zvláštní druh výbojného chování, vyjadřující nenávist vzhledem k různorodým objektům, nebo také cílený útok proti osobě nebo věci, která je překážkou v cestě pro dosažení potřeb. Sekot (2008) pojem agresivita definuje jako „verbální či fyzické chování založené na záměru ovládat, řídit či zranit jinou osobu“. ¹ Násilí lze obecně definovat jako použití síly (tělesné) proti osobě nebo věci, tento pojem je brán jakožto synonymum pojmu agrese. Ve světě sportu se setkáváme s agresivitou, kterou společnost obecně akceptuje, zvláště pak u silových sportů, jakými jsou box a bojová umění. Ukázka síly, provokace protihráčů, slovní potyčky, strkanice, to jsou projevy zastrašování hráčů, které můžeme běžně sledovat u ledního hokeje nebo fotbalu. Pojem zastrašování se svým významem vztahuje k zneužití „slov, gest a činů hrozících použitím násilí či agrese“. ² „Z mnohých typů agrese můžeme odlišovat agresí přímou a nepřímou, skrytou a otevřenou, verbální a fyzickou, sociální a nesociální apod. S agresí úzce souvisí násilí, pod kterým rozumíme neoprávněné použití síly proti někomu nebo něčemu.“ ³ S projevy násilí a agresivity se člověk setkává během svého života osobně nebo zprostředkovaně skrze média a oba tyto pojmy neodmyslitelně patří do sportovního odvětví. Agresivní nebo násilné jednání nemusí ve sportovním odvětví vůči sobě navzájem projevovat jen hráči na hřišti, ale také diváci na stadionech i mimo ně.

¹ SEKOT, A. *Sociologické problémy sportu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008. ISBN 8024725622, str. 122

² COAKLEY, Jay J. *Sport in society: issues & controversies*. 7th ed. Boston: McGraw-Hill, 2001. Health professions series. ISBN 0-07-232891-6, str. 174-175

³ SEKOT, A (ed.). *Sociální dimenze sportu*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3581-1, str. 151

2.1 Problematika diváckého násilí

Divácké násilí je v dnešní době společenským fenoménem, který znamená významnou a dosti znepokojující formu narušování pořádku ve společnosti. V současnosti nemá v České republice pojem divácké násilí svou přesně stanovenou definici. Není nijak jasně stanoveno, zda se jedná o nebezpečné chování během sportovního klání, a to přímo pouze na stadionu, nebo také například nebezpečné chování probíhající již cestou na sportovní utkání, nebo na cestách během přesunu fanoušků. Nejčastěji jej charakterizujeme jako násilí, nebo nebezpečné chování diváků v souvislosti se sportovními zápasy. Může se uskutečňovat na stadionech, či jejich těsném okolí (nejčastěji ulice, restaurace, nádraží), anebo na trasách přesunu fanoušků (Slepička, Hošek, Hátlová, 2006). Definici diváckého násilí ve vztahu k hmotnému trestnému právu vidí Nikl a Volevecký jako “takový druh trestné činnosti, kterou spáchal pachatel –divák za použití násilného anebo obdobně hrubého jednání v souvislosti s konáním určité hromadně sledované společenské či sportovní události, přičemž k takové trestné činnosti nemusí nutně docházet přímo na místě konání sledované události“. ⁴ Ministerstvo vnitra České republiky (MVČR) nám dává jakousi obecnou charakteristiku: „Nejčastěji je chápáno jako násilné či jinak nebezpečné chování diváků v souvislosti se sportovním utkáním. Takové jednání se může uskutečnit jak na stadionu, tak v jeho okolí, případně při dopravě a přesunu fanoušků. Základním znakem vymezujícím projevy diváckého násilí je jednání víceméně ohraničené skupiny osob, jejíž hlavní sjednocující prvek tvoří příslušnost k určitému klubu či k reprezentaci určité země. Takové jednání je často plánované a mívá opakovaný či manifestační charakter. S diváckým násilím jsou často spjaty i další formy protiprávního chování: rasistické projevy, poškozování majetku či chování

⁴ NIKL, J., VOLEVECKÝ, P. Divácké násilí. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2007. 63 s. ISBN 978-807251-249-2, str.25

ohrožující ostatní osoby na stadionu i mimo něj, včetně např. hráčů nebo rozhodčích (rvačky, vrhání předmětů na hrací plochu, vstup na hrací plochu...).“⁵ V souvislosti s touto charakteristikou je zajímavé (viz též níže kap. 2.4 a násl.), že se v masových médiích objeví následující tvrzení: „Fotbalovému výtržnictví se nedá zabránit. Je možné jen snížit jeho nebezpečnost, konstatují čeští experti.“⁶ V České republice se případy diváckého násilí objevují v souvislosti s konáním fotbalových utkání, a to nejčastěji u zápasů radikálních příznivců klubů, tzv. hooligans.

2.2 Historie hooligans

Označení hooligans bylo v českém kontextu transformováno do foneticky blízkého výrazu chuligáni. Samotný pojem se váže k počátku 60. let 20. století, kdy se začaly v Anglii množit problémy během fotbalových zápasů, mezi něž patřily četné konflikty mezi příznivci jednotlivých klubů. V tomto období se setkáváme s nenávisťnými projevy vůči soupeřům, a to jak hráčům, tak právě znepráteným fanouškům, dále také s různými formami vandalismu, jako je sprejování, ničení dopravních prostředků nebo slovní napadání. „Postupně se v souvislosti s fotbalem zintenzivňovaly i projevy xenofobie, rasismu, antisemitismu a nacionálního šovinismu.“⁷ V současné době se používá pojem hooligans pro označení skupin radikálních fanoušků, kteří se setkávají za

⁵ Bezpečnostní politika, kriminalita, divácké násilí. MVČR [cit. dne 20.06.2019]. Přístup z: <http://www.mvcr.cz/clanek/kriminalita-146433.aspx?q=Y2hudW09Mg%3D%3D>

⁶ TUČEK, Josef. Smrt na fotbale. Může přijít v Česku? [online]. [cit. 2019-06-20]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/smrť-na-fotbale-muze-prijit-v-cesku/r~i:article:351770/>

⁷ MAREŠ, Miroslav, SMOLÍK Josef, SUCHÁNEK Marek. *Fotbaloví chuligáni: Evropská dimenze subkultury*. 1. české vydání. Brno: 2000, 181 s. ISBN 80-903333-0-3, str. 9

účelem střetů s ostatními fanoušky znesvářených fotbalových týmů. V Česku se společnost o fenomén hooligans začala zajímat především v 90. letech, kdy také začala být přijímána opatření na ochranu běžných fanoušků. Roku 1987 byl v tehdejším Československu natočen film *Proč?*, který byl inspirován skutečnou událostí a je věnován negativním dopadům fotbalového chuligánství. Snímek „sugestivně ukazuje, jak lidé spojení primitivním sportovním fanděním snadno podléhají agresivním choutkám, jak vzájemné hecování vede k tragickým činům, jichž by se jedinec sám o sobě nedopustil.”⁸

2.3 Specifikace diváckých skupin

I v dnešní době si jen stěží dokážeme představit sportovní utkání bez divácké kulisy, ať už jde o malé vesnické klání či mezinárodní utkání, jež je celospolečenskou událostí. Divácké publikum během takových událostí tvoří početnou skupinu jedinců, bez kterých si v dnešní době sport, obzvláště pak ten vrcholový, dokážeme jen těžko představit. Vrcholový sport se ostatně během doby stal i významně komerční záležitostí, což v sobě nutně zahrnuje podněcování masového zájmu o jeho prezentaci se všemi předpokládanými důsledky (viz níže v kap. 2). Právě sportovní publikum je navíc často nositelem vzpomínky na atmosféru během utkání, a tím usměrňuje samotnou sportovní událost (Slepičková 2007). V posledních letech roste záliba jak v aktivním, tak pasivním sportu jakožto formě trávení volného času. Na stadiony tak dochází různé skupiny diváků s různou mírou zaujetí pro samotnou hru, zájmu o klub, hráče, nebo jinými pohnutkami. Zvláště pak ty osoby, pro které je sport

⁸ *Proč?* [online]. [cit. 2019-06-19]. Dostupné z: <https://www.csfd.cz/film/8553-proc/prehled/>

emocionální záležitostí a neodmyslitelnou součástí jejich každodennosti (Sekot 2008). Velmi důležité je dokázat od sebe odlišit jednotlivé skupiny, což řeší například autoři Mareš a Smolík ve své publikaci *Fotbalové chuligánství*, kde nalezneme rozdělení do tří skupin, označených jako fotbaloví diváci, fotbaloví fanoušci a fotbaloví chuligáni.

Fotbaloví diváci mají nejpočetnější zastoupení, zajímají se o samotnou hru, pozorují hru bez zaujetí. Fotbalový divák se nemusí účastnit utkání fyzicky na stadionu, ale může zápas sledovat prostřednictvím televize, rozhlasu, internetu nebo tisku. Do skupiny fotbalových diváků je velmi snadné se dostat již pouhým zakoupením vstupenky na konkrétní utkání, nebo samotným zapnutím televizoru, protože i pasivním sledováním fotbalového zápasu se stává člověk fotbalovým divákem. Smolík takového člověka přirovnává k „divákovi divadelního představení. Takový divák se neidentifikuje s konkrétním klubem. Je neutrální a není ovlivněn rivalitou týmů. Zajímá se jen o děj na hřišti.“⁹ Fotbaloví diváci se neuchylují k násilnému chování, dokáží objektivně zhodnotit zápas, jsou nestranní. Skupinu fotbalových diváků v daný okamžik spojuje jen jedno sportovní utkání. Tato skupina nemá žádná svá pravidla nebo strukturu. Pro lidi, a to především mladší, kteří se chtějí nějak vyhranit, není tato skupina nikterak atraktivní. Do skupiny fotbalových diváků lze podle odborníka na tuto tematiku Josefa Kasala „zařadit i VIP osoby – sponzoři, významní hosté – [které] berou sportovní zápas jako příležitost k uzavření obchodních kontaktů a lobbingu. Fotbal [pro ně] není prvořadým zájmem.“¹⁰

Další zmíněnou skupinou jsou fotbaloví fanoušci. Tato skupina povětšinou fandí buďto celému týmu, anebo konkrétnímu hráči. „Fanoušek např. prožívá více nepotrestaný *faul* na „vlastního“ hráče a na tuto situaci mnohem bouřlivěji

⁹ SMOLÍK, J. a kol. *Fotbaloví chuligáni: evropská dimenze subkultury*. 1. vyd. Brno: Centrum strategických studií: Barrister & Principal, 2004. 181 s. ISBN 80-903333-0-3, str. 12

¹⁰ KASAL, J. *Násilí na stadionech jako odraz kultury*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2013. 218 s. ISBN 978-80-7435-362-8, str. 25

reagují.“¹¹ Fotbalového fanouška můžeme povětšinou identifikovat již opticky, protože si často obléká dres, šálu nebo čepici či jiné symboly svého klubu. Oproti fotbalovému divákovi sleduje fanoušek utkání daleko emotivněji a intenzivně prožívá vývoj utkání, kde při vítězství svého týmu zažívá euforickou radost, nebo naopak během prohry cítí smutek a zklamání. Jak uvádí Kasal, tito diváci „na rozdíl od běžného fanouška jsou ochotni obětovat pro klub či národní tým i část soukromého života“. ¹² Fanoušek se se svým týmem ztotožňuje, projevuje lásku k fotbalu jako sportu, a tato skupina téměř nevykazuje násilné chování.

Poslední z uvedených skupin tvoří fotbaloví chuligáni. Pro tuto skupinu je příznačné sdružování se do menších či větších skupin, pro které je typické násilné chování s různými projevy (slovní napadání, vandalismus, rvačky a jiné). Pro některé členy chuligánské skupiny není nejdůležitější ztotožnění se s konkrétním fotbalovým týmem, ale právě s danou skupinou. Autor Roland Girtler fotbalové chuligány řadí mezi okrajové kultury revoluce a rebelie a pojmenovává je jako divoké kmeny. „Mladí příznivci fotbalu a fankluby jsou dobrým příkladem okrajové kultury rebelie, ve které se dorostenci obrací proti stávajícím normám a nárokují si právo na hlučné, rvavé a násilné chování.“¹³

Výše uvedené rozdělení je však spíše orientační, jelikož nelze zcela pěvně stanovit hranici mezi fotbalovým fanouškem a fotbalovým chuligánem. Není nikterak vyloučeno, že například fotbalový fanoušek cestou z utkání nepřevrátí

¹¹ MAREŠ, Miroslav, SMOLÍK Josef, SUCHÁNEK Marek. *Fotbaloví chuligáni: Evropská dimenze subkultury*. 1. české vydání. Brno: 2000, 181 s. ISBN 80-903333-0-3, str. 12

¹² KASAL, J. *Násilí na stadionech jako odraz kultury*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2013. 218 s. ISBN 978-80-7435-362-8, str. 26

¹³ GIRTLE, Roland. *Okrajové sociální kultury*. Brno: Masarykova univerzita, 2001. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 80-210-2728-2, str. 85

na ulici popelnici nebo se nedopustí jinou formou závadového jednání vůči veřejnému pořádku.

Do této třetí skupiny řadíme také tzv. skalní fanoušky označované jako „ultras“. Ultras jsou intenzivněji propojeni se svým týmem, sestavují a secvičují složité choreografie, používají pyrotechniku, transparenty, zpěvy a řadu dalších způsobů na podporu svého týmu. Tato skupina vždy stojí za svým týmem a doprovází ho nejen na domácí zápasy, ale i na hřiště soupeřů (Sekot 2008). Dle Slepíčky (2010) jsou ultras, kteří primárně nevyvolávají potyčky, více emočně náchylní k emoční vlně, tedy jsou na stadionu jakýmsi mezistupněm mezi skupinou hooligans a ostatními diváky v hledišti.

2.4 Činnost pořadatelských služeb

Zajištění pořádku na stadionu má na starosti pořadatelská služba, kterou si najímá klub. Pořadatelská služba má dozor nad pořádkem na stadionu před utkáním, v jeho průběhu i i po jeho skončení. Zajišťuje osobní prohlídku diváků před vstupem na stadion, má zabránit proniknutí diváků na nedovolená místa a poskytovat divákům potřebné informace. Každý člen pořadatelské služby má být řádně označen fluorescenční vestou, bundou, nebo páskou s nápisem pořadatel. Lidé, kteří jsou u pořadatelské služby zaměstnání, by měli mít předpoklady k vykonávání této práce, která je značně psychicky náročná, a je proto bezpodmínečně nutné splňovat podmínku potřebné fyzické, a především psychické odolnosti. Bohužel však v České republice nebývá tento personál dostatečně kvalifikovaný pro svou práci, zaměstnanci pořadatelských služeb nemají pro výkon své činnosti žádná speciální školení nebo kurzy. Na naší fotbalové scéně je tak celkem běžným jevem, že právě díky neprofesionalitě pořadatelské služby vznikají zbytečné problémy a potyčky, které někdy vyústí nejen ve slovní, ale i fyzické konflikty s fanoušky. Zajistí-li pořadatelská služba problémového diváka, který se proviní porušením řádu,

upravujícího chování na stadionu, má právo dotyčnou osobu ze stadionu vykázat. Pokud by bylo problémové jednání klasifikováno jako trestný čin (rvačka, poškozování cizí věci, výtržnictví), má pořadatelská služba pravomoc neukázněného diváka nebo skupinu osob zadržet a neprodleně předat Policii České republiky.

3 Fotbaloví chuligáni

Hooligans, rowdies, hools, respektive, jak bylo zmíněno výše chuligáni, jsou skupinou pravidelně navštěvující sportovní utkání. Zajímavý je původ zobecnělého anglického výrazu hooligan. Ten se objevil prvně v Anglii počátkem 60. let 19. století. Motivací k němu bylo příjmení irské imigrantské rodiny žijící v Londýně Hooligan či Houlihan, která byla proslulá svým „asociálním chováním“. ¹⁴

Po fotbalovém mistrovství světa konaném v roce 1966 v Anglii se začaly kolem fotbalových klubů utvářet fanouškovské skupiny, které nosily sjednocující znaky, jako například oblečení, styl účesu nebo tetování. Skupiny fanoušků bránily nejen svůj klub, ale také v den utkání okolí stadionu jakožto svoje území, a docházelo tak k častým potyčkám a rvačkám mezi domácími fanoušky a příznivci hostujícího mužstva. Do potyček se tyto skupiny dostávaly nejenom navzájem mezi sebou, ale také s policií. Jako svůj cíl si fanoušci například kladli dostat se na hrací plochu, zapříčinit přerušení utkání nebo ukrást co nejvíce klubových vlajek či šál soupeřových fanoušků. „V soubojích nebylo pravidel, skupiny proti sobě používaly různé zbraně. Zpočátku to byly okované

¹⁴ SMOLÍK, Josef, *Fotbalové chuligánství: Historie, teorie a politizace fenoménu*. 1. české vydání. Karlovy Vary: 2008, 280 s. ISBN 978-80-903556-3-7, str. 14

špice pracovních bot, které dokázaly spolehlivě vyřadit protivníka.“¹⁵ Subkultura fotbalových chuligánů se nadále rozšiřovala také díky tomu, že fotbalové zápasy vysílala televize, a tak řádění na stadionech viděl vysoký počet diváků u obrazovek, čehož využívaly skupiny pro své zviditelnění. Smolík mezi nejčastější projevy porušení pořádku na stadionech řadí:

- vniknutí na hrací plochu,
- házení předmětů na hrací plochu (například dýmovnic),
- házení předmětů na aktéry (například kelímků s pivem, ať už na rozhodčí nebo hráče),
- výtržnosti (nejen napadání fanoušků, ale i rvačky s ochrankou),
- poškozování fotbalového stadionu (ničení majetku, demolice sedaček na tribunách),
- brachiální a verbální násilí (různá gesta a vulgarismy nebo rasistické útoky).¹⁶

Uvnitř chuligánských skupin nalezneme různé typy lidí, kteří vykazují různé chování, a mají tedy odlišné sociální role:

- Iniciátor chorálů, jehož hlavním úkolem je vymýšlet pokřiky, zpěvy a reakce proti pokřikům jiných skupin.
- Útočník, který je vybaven nejrůznějšími zbraněmi a aktivně se účastní veškerých bitek.
- Šašek, který se snaží být směšný až bláznivý.

¹⁵ MAREŠ, Miroslav, SMOLÍK Josef, SUCHÁNEK Marek. *Fotbaloví chuligáni: Evropská dimenze subkultury*. 1. české vydání. Brno: 2000, 181 s. ISBN 80-903333-0-3, str. 47

¹⁶ MAREŠ, Miroslav, SMOLÍK Josef, SUCHÁNEK Marek. *Fotbaloví chuligáni: Evropská dimenze subkultury*. 1. české vydání. Brno: 2000, 181 s. ISBN 80-903333-0-3, str. 15

- Chuligán, který tvoří základní část skupiny.
- Organizátor, který kontroluje a řídí organizaci celé hooligans skupiny.
- Opilec, který je charakterizován především tím, že je během utkání požívá větší množství alkoholu a bývá obvykle vyveden policií (Mareš a kol. 2004).

Pro příklad uveďme, že v kolébce uvedeného fenoménu, tedy v Anglii, se v dnešní době můžeme setkat s aktivními skupinami hooligans, mezi které patří například Head Hunters z Chelsea (úzce propojení s mezinárodním anglickým fotbalovým chuligánstvím), nebo Inter City Firm z West Ham United), či Bushwackers (Millwall).

Na závěr této podkapitoly a také v souvislosti s těmi následujícími je třeba ještě připomenout, že v této práci nezohledňujeme fanoušky a tzv. ultras, kteří se hlásí k antifašismu, antirasismu, genderové a sociální rovnosti, protože z podstaty věci do tématu nespádají – jejich aktivity jsou motivovány sociálně pozitivně.¹⁷

3.1 Chuligáni v ČR

V České republice se s pojmem diváckého násilí setkáváme nejenom na fotbalových stadionech, ale například také hokejových, pro účely této práce se ale zaměříme výhradně na fotbalové fanoušky. Smolík dělí fotbalové chuligánství u nás na dvě etapy. Tu první nazývá „pre-chuligánská etapa

¹⁷ U nás viz např. dlouholetá kampaň Love Football Hate Racism, info dostupné na: <http://lfhr.antifa.cz/>

neorganizovaného fotbalového násilí, výtržností a vandalismu“. ¹⁸ Jednalo se o předem neplánované konflikty a potyčky, které nebyly dopředu systematicky připravovány a týkaly se spíše jednotlivců než celých skupin. Jejich aktéry byla nejčastěji mládež z dělnických rodin. V dalších letech však docházelo k zintenzivnění násilí na stadionech i mimo ně. „I v České republice došlo k vzájemnému ovlivňování subkultury skinheads a fotbalových chuligánů.“ ¹⁹ Inspirace k nám přicházela z různých zemí, především z Anglie, Německa, Polska, a díky této rozmanitosti u nás nebyla sjednocena pravidla pro existence českých chuligánských skupin. Dosud zřejmě také platí následující konstatování: „Stav současného poznání zatím nedovoluje provést hlubokou analýzu příčin či spouštěčů tohoto chování, i když i zde se objevuje stále více výzkumů, snažících se postihnout příčiny diváckého násilí v České republice“. ²⁰

Od druhé poloviny 90. let datuje Smolík druhou etapu „moderního fotbalového chuligánství organizovaných gangů“. Změna režimu měla na vývoj chuligánství v České republice spíše negativní vliv, díky větší svobodě a volnosti začalo více narůstat násilí a agresivita na stadionech i mimo ně. V ČR má téměř každý tým svou fanouškovskou základnu nebo ultras skupinu. Mezi ty nejjobávanější v české lize patří fanoušci ostravského Baníku, Brna nebo pražské Sparty a Slavie.

Mezi nejvážnější případy chuligánského řádění u nás patří událost z roku 1994, kdy v rámci přesunu brněnských chuligánů z fotbalového utkání v Benešově došlo ke konfliktu s vojákem, který se zastal cestujícího. Vojáka

¹⁸ MAREŠ, Miroslav, SMOLÍK Josef, SUCHÁNEK Marek. *Fotbalové chuligáni: Evropská dimenze subkultury*. 1. české vydání. Brno: 2000, 181 s. ISBN 80-903333-0-3, str. 129

¹⁹ SMOLÍK, Josef, *Fotbalové Chuligánství: Historie, teorie a politizace fenoménu*. 1. české vydání. Karlovy Vary: 2008, 280 s. ISBN 978-80-903556-3-7, str. 134

²⁰ KASAL, Josef, *Násilí na stadionech jako odraz kultury*. 1. české vydání. Hradec Králové: 2013, 218 s. ISBN 978-80-7435-362-8, str. 135

chuligáni zbili a poté ho vyhodili ven z jedoucího vlaku. V kolejišti následně projíždějící rychlík vojáka usmrtil.

V roce 1999 došlo k napadení olomouckých fanoušků, kteří cestovali vlakem, ostravskými chuligány. Ti na vlak házeli dlažební kostky a během tohoto jednání zasáhli nezúčastněnou dvaatřicetiletou ženu, která neměla s fotbalem nic společného. Žena utrpěla vážná poranění hlavy a bojovala o život v nemocnici. Policii se nakonec podařilo pachatele útoku dopadnout.

Březen 2014 řádili chuligáni Baníku Ostrava během domácího utkání se Spartou. Během přestávky o polovinu se za podpory chuligánů z polských Katowic ostravští chuligáni pokusili napadnout sektor hostů na divácké tribuně. Během tohoto násilného jednání došlo k ničení majetku stadionu, vytrhávání sedaček, poškození plotů oddělujících sektory, k použití pyrotechniky. Došlo ke konfliktu s policií, která zadržela celkem 30 fanoušků. Ke zraněním osob v tomto případě nedošlo.

4 Role médií v utváření postojů veřejnosti

Při vytváření obrazu násilí na fotbalových stadionech mají značnou roli masmédiá, jejichž úkolem je zprostředkovávat přenos informací široké veřejnosti. „Zpravidla se těmito výrazy rozumí periodický tisk (čili především noviny a časopisy určené široké veřejnosti) a rozhlasové a televizní vysílání, ale stále častěji také veřejně dostupná sdělení na internetu, ať již mají povahu výstupu výrobní organizace (např. zpravodajské portály), akumulace uživatelských příspěvků (servery typu YouTube), individuálních počinů (např. autorské blogy), popř. kontaktních sebeprezentačních nástěnek (facebook).“²¹

²¹ JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ, Barbara. *Masová média*. 1. vydání. Praha: Portál, 2009. 413 s. ISBN 978-80-7367-466-3, str. 21

Oblast působení médií je velmi rozsáhlá a díky tomu si můžeme dovolit tvrdit, že do určité míry ovlivňuje každého z nás. Masmédia „zaujala vedle rodiny, školy, přátel a práce roli neopominutelného socializačního činitele, který nás učí vnímat sebe sama a tzv. svůj svět, stejně jako druhé a tzv. jejich svět (přesněji řečeno jejich světy).“²² Dle odborníků od konce 70. let a v letech 80. začala televize značně ovlivňovat společnost a má na ní značný vliv, soudě nejen dle počtu odborníků, kteří se této tematice věnují napříč vědními disciplínami. „Televize vstupuje do života každého jedince a neustále ovlivňuje celou společnost.“²³ Nezanedbatelnou roli měla média ve spojitosti se šířením takzvané morální paniky a časté prezentaci chuligánských excesů (Frosdick, Marsh 2005). Televizní vysílání díky svým živým přenosům dává díky akustickému i optickému vjemu divákovi pocit, že je součástí dění. Co se týče konkrétně přenosů fotbalových utkání, díky živému vysílání nelze například vystříhnout scény, kde kamery zabírají v kotli zapalování dýmovnic, nebo fanoušky, kteří vnikají na hrací plochu, nebo rvačky mezi znesvářenými skupinami fanoušků, a tak je divákům bezprostředně umožněno sledovat toto závadové jednání, které některé jedince může inspirovat k podobně společensky nevhodným činům.

Zvláštní formou mediálního působení jsou tzv. fanziny – tedy časopisy vydávané samotnými fanoušky a informující především o tom, jak se daným fanouškovským skupinám dařilo připravit emocionální atmosféru při fotbalových utkáních. Fanziny jsou naplněny barevnými fotografiemi. I když jsou tyto „ziny“ určeny pro fanouškovskou obec, mívají přesah i do dalších diváckých skupin a spoluvytvářejí tak obraz fotbalového fanouška.

²² URBAN, Lukáš, DUBSKÝ, Josef a MURDZA, Karol. *Masová komunikace a veřejné mínění*. 1. vydání. Praha: Grada, 2011. 230 s. ISBN 978-80-247-3563-4, str. 47

²³ SAK, Petr a KOLESÁROVÁ, Karolína. *Mládež na křižovatce: sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace*. 1. vydání. Praha: Svoboda Servis, 2004. 240 s. ISBN 80-86320-33-2, str. 93

4.1 Postoje a jejich formování

Postoj je mezidisciplinární termín, o který se dělí obor psychologie i sociologie, jelikož na vzniku, postupném utváření, následném vývoji i realizaci postojů se podílí jak sociální, tak individuální aspekty „Postoje jsou definovány jako přetrvávající získané dispozice k určitému hodnocení a z toho vyplývajícimu specifickému způsobu chování v různých situacích, respektive ve vztahu k nějakým objektům.“²⁴ V sociologickém slovníku (Geist 1993) je struktura postoje dána:

1. jeho intencionalitou, tedy že je vždy k něčemu zaměřený, subjekt jím vyjadřuje své stanovisko (mínění)
2. vedle své subjektivní stránky, má postoj i objektivní, která je dána, vědomým, cílovým nebo svým účelovým zaměřením
3. je určité velikosti a intenzity
4. může mít různé postavení na stupnici pozitivivity nebo negativity, tím je úzce spojen s hodnotami
5. jeho rozměr může být jednoduchý a unikátní, nebo velmi složitý a obecný
6. jako všechny psychické procesy má vždy emoční zbarvení
7. doba trvání a koherence v soustavě postojů

²⁴ Vágnerová, M. Psychopatologie pro pomáhající profese. Praha: Portál, 2004, 870 s. ISBN-80-7178-802-3, str.291

Postoje se utváří na základě zkušeností a v průběhu času se různí a specifikují, nejsou vrozenými dispozicemi, ale postupně získávanými na základě zkušeností. Vznik postojů ovlivňují činitele osobnostní faktory a sociálně-kulturní prostředí jedince. Mezi funkční složky postojů patří emoce, sociální vztahy, osobní mínění, předsudky, názory, komunikace s jinými osobami a další faktory, které tváří hodnotový systém člověka. Faris (1925) odlišuje postoje jako vědomé a nevědomé, latentní a kinetické, duševní a motorické, individuální a skupinové. Postoje lze měřit a zjišťovat analytickou nebo empirickou cestou. Hlavními činiteli ve formování postojů jsou získané zkušenosti, vlivy výchovy, rodinné prostředí, okruh přátel, komunikace s okolím, masové sdělovací prostředky a další.

Sport a kopaná zvláště zaujímá v oblasti postojů části veřejnosti zvlášť významné místo. Fotbal (a s ním i další sportovní disciplíny) je fenoménem překračujícím prostou zábavní funkci. Je, kromě jiného, důležitým identifikačním prvkem. Národní identita je velmi často vnímána přes úspěchy sportovců. To je také jeden z důvodů, proč je vrcholový sport tak vydatně podporován jak ze strany státu, tak i soukromých korporací a občanů obecně. Zde je také důvod toho, proč jsou postoje k fotbalu obecně, a tedy i k násilí na fotbalových stadionech předmětem zkoumání odborné veřejnosti.

4.2 Vliv médií na vnímání násilí

Média a násilí byl název odborného semináře uskutečněného v roce 2005 v rámci Mezinárodního festivalu animovaných filmů, který pořádala společnost Corona a Stálá komise pro sdělovací prostředky Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky. Doc. PhDr. Jan Jirák (2005) uvedl, že bychom neměli opomíjet pojetí médií jako toho, na koho věšíme své vlastní viny. Většina autorů je toho názoru, že mediální násilí má spíše škodlivé než prospěšné účinky.

Hovoří se ovšem také o účincích, nebo teorii katarze, jejíž podstatou je myšlenka, že sledování vyobrazovaného násilí, nebo představování si násilného jednání může ve sledujícím divákovi neškodně vyventilovat nahromaděné napětí, takže následně nemá tendenci vybíjet si agresi vůči ostatním lidem či svému okolí. Katarzní teorie zůstává spíše hypotézou, kterou se nepodařilo nikdy teoreticky vyložit ani empiricky potvrdit. Podle autorů, kteří se věnují negativním účinkům médií, lze vymezit tři nejvíce rizikové oblasti možného vlivu:

1. možnost naučit se agresivnímu chování a agresivním postojům,
2. možnost nárůstu obav z toho, že se člověk stane obětí násilí,
3. možnost znecitlivění vůči (nemediálnímu) násilí.

První oblast je spojená s pozorovaným nárůstem agresivity a agresivního jednání ve společnosti, kde panuje těžko dokazatelná představa, že předváděním násilí mají media na svědomí zvýšení počtu násilných činů ve společnosti.

Druhou oblastí je vzrůst obav z násilí na základě vyobrazovaného násilí v médiích. Divák, který vidí v médiích často násilí, pociťuje obavy a úzkost, že je reálnou potenciální obětí násilí.

Třetí oblastí je riziko znecitlivění, což znamená, že díky neustálému sledování násilného obsahu se vůči němu člověk stane rezistentní, roste v něm cynismus a představa, že se ho reálné násilí nedotkne.

Výše zmíněné procesy profesionalizace a komercializace sportu na celosvětové úrovni přinášejí i nové formy násilí. „Dnešní mediální sport je totiž orientován spíše na napětí než na úlevné zklidnění.“²⁵ Případy hrubého násilí jsou mediální záminkou k přilákání k pozornosti diváků pomocí opakovaných záběrů. Zvláště brutální hráči jsou terčem kritiky oněch médií, která ovšem obraz

²⁵ SEKOT, Aleš. *Sport a společnost*. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-047-6, str. 74

násilí fakticky šíří. Právě tito hráči, kteří cestou násilných projevů usilují o vítězství nad soupeřem, se díky svým příznivcům mohou stát legendami, jako například bývalý hráč West Ham United a AC Sparta Praha Tomáš Řepka. Díky mediálnímu obrazu svých prohřešků získal ohlasy od řady svých věrných fanoušků a ultras. Fráze „If it bleeds, it leads“, kterou můžeme přeložit jako „krev táhne“, se objevila právě ve spojitosti s davovou reakcí diváků na sportovištích, kdy si žádají něčí ponížení, nebo alespoň porážku. Mediální prezentace násilí na sportovištích může vést k uspokojení diváka na dálku, anebo naopak podnítit jeho deviantní touhu být závadovému chování přítomen naživo a zapojit se například do rvačky mezi fanoušky nebo do chuligánského ničení majetku stadionu.

4.3 Fotbaloví chuligáni v médiích

V 80. letech si mládež, která byla imunní vůči tehdejšímu režimu, vybíjela svou frustraci na fotbalových stadionech i mimo ně. Narůstala agresivita a násilné projevy napříč všemi velkými městy v České republice. Komunistický režim zpravidla neposkytoval veřejnosti informace o nepokojích během fotbalových zápasů z důvodu politické korektnosti a cenzury. „I přes existující cenzuru o nich občas přinášelo reportáže tehdejší Rudé právo.“²⁶

V rámci subkultur ovšem tradičně fungovala alternativní média, a také hooligans začali vydávat svoje první časopisy, označované jako ziny. Ty byly psány a šířeny v komunitách fanoušků daného týmu, ale je nutné dodat, že v momentě, kdy by tento časopis začal oficiálně podporovat i příslušný fotbalový klub,

²⁶ MAREŠ, Miroslav, SMOLÍK Josef, SUCHÁNEK Marek. *Fotbaloví chuligáni: Evropská dimenze subkultury*. 1. české vydání. Brno: 2000, 181 s. ISBN 80-903333-0-3, str. 131

tiskovina by ztratila status zinu. Ve svém článku *Třetí poločas – fotbaloví chuligáni v ČR a násilí* autorka Vochocová (2007) analyzuje novinové články a nachází tak odlišnosti mezi skupinami fotbalových diváků a chuligánů, ve smyslu jejich vzájemného působení, kdy pozoruje jev, že jednání fotbalových chuligánů způsobuje odliv fanoušků ze stadionů. V médiích se setkáváme s různými expresivními výrazy pro fotbalové chuligány jako výtržníci, drsní hoši, řádící smečky a novináři často situaci na českých stadionech během zápasů přirovnávají k válce. Motivaci chuligánů k násilnému jednání obvykle v médiích vysvětlují policejní mluvčí, fotbaloví funkcionáři nebo psychologové. S projevy diváckého násilí se můžeme setkat jak v médiích obrazových i těch tištěných, například v deníku Mladá Fronta v dubnu roku 2003 byly otisknuty autentické projevy fotbalových fanoušků, redakčně nijak nezbažené velmi vulgárních výrazů jako například „Ty židovská svině! Táhni do Slávie!“ nebo „Smrt Spartě! Jude Slávie!“. Je otázkou, zdali by se takovéto články měly ve výše popsané formě vyskytovat. Mohou se stát jakýmsi návodem pro deviantní chování na fotbalových stadionech i mimo ně.

4.4 Role tzv. zinů na postoje k fotbalovému diváctví

Úroveň zinů v rámci nejrozličnějších subkultur jak po obsahové, tak formální stránce bývá obecně značně různá. Na okraj je třeba poznamenat, že ziny byly psány příslušným slangem, což je z hlediska produkce i příjemců zcela logické, a že z hlediska rozsahu této práce není možné se jím zabývat ani ho analyzovat, a navíc v rámci zvoleného tématu lze předpokládat, že to ani není nezbytně nutné. V rámci této práce je samozřejmě nutné se o nich zmínit, protože jako alternativní média se rovněž svým způsobem podílejí například na obrazu a chápání násilí spojeného s fotbalovými fanoušky, respektive chuligány. Pokud jde o ziny fotbalových fanoušků, mezi nejkvalitnější se řadí maďarský 3. *Felidő* a švýcarský *Supporters*. Zin vydávají například i fanoušci u našich polských sousedů od roku 2001 pod názvem *To my kibice*. Nulté vydání zinu TMK mělo

náklad 1000 kusů, a k dnešnímu dni se počet výtisků vyšplhal na 4000 výtisků, přičemž několik jich putuje pravidelně i k fanouškům do ČR. Na dotaz v rozhovoru „Dá se nějaký zápas, na kterém jsi byl, označit za výjimečný? Na který si pamatuješ a který zápas tě zaujal tuto sezónu?“ odpověděl šéfredaktor zinu: „Jako příznivec GKS Bełchatów jsem před vydáváním TMK jezdil hlavně na zápasy svého klubu a reprezentace. Navštěvoval jsem však také největší polské ligové hity. Největší dojem ve mně zanechávala lódžská derby mezi Widzewem a ŁKS, které jsem na stadionu ŁKS navštívil několikrát. Také všechny reprezentační výjezdy ve mně zanechaly hluboký dojem (např. Anglie, Wales, San Marino), a to přesto, že zrovna na těchto zápasech nedošlo k žádným vážnějším konfliktům. V probíhající sezóně jsem největší emoce prožil na utkání Legia – Widzew. Skvělá choreografie Legie, velký počet hostů (1600) a především gigantický střet na hrací ploše, jaký v naší lize nebyl několik let.“²⁷

Nejznámějším českým zinem, který již zanikl, byl *Fotball Factory*, který v počtu celkem 60 čísel vycházel na české fanouškovské scéně v letech 1998 až 2008 a vznikl právě díky inspiraci polským zinem. „Football Factory je neregistrované tištěné periodikum, vydávané nepravidelně od jara roku 1998. Časopis, jehož název odkazuje ke knize Fotbalová Fabrika (v originále Football Factory) Johna Kinga 5, je psán česky a z podstatné části samotnými fanoušky. Jeho hlavním obsahem jsou příspěvky českých fotbalových příznivců, subjektivně popisující jejich zážitky spojené s jednotlivými ligovými zápasy. Fanzin je možné považovat za uznávanou komunikační platformu českých fotbalových chuligánů, mezi podobnými tiskovinami zřejmě také za nejprofesionálnější, nejrozšířenější a nejvlivnější.“²⁸ V době vzniku českého zinu nebyly ještě rozšířené mobilní telefony ani internet, a tak se články posílaly

²⁷ Z archivu hooligans.cz: ROZHOVOR SE ŠÉFREDAKTOREM POLSKÉHO ZINU TMK [online]. [cit. 2019-06-20]. Dostupné z: <http://www.hooligans.cz/index.php/interviews/3994-z-archivu-hooligans-cz-rozhovor-se-sefredaktorem-polskeho-zinu-tmk>

²⁸ BEYER, Dušan. *Fotbalové násilí: subkultura hooligans*. Brno, 2002, str.33-34

v dopisech poštou. V samotném počátku se objevovaly příspěvky od fanoušků Baníku, Sparty, Hradce Králové, Slavie a Plzně, poté se přidávali fanoušci dalších mužstev. Autor zinu *Football Factory* sám navštívil celkem 416 soutěžních utkání klubu Baník Ostrava. Na otázku „Jak se za dobu, co FF vycházelo, z tvého pohledu proměňovala fanouškovská scéna v Československu?“ odpověděl: „Přes všechny nářky, kritiku a nostalgii po devadesátých letech urazila naše scéna kus cesty. Nostalgie se týká především volnosti, čemuž rozumím. Na druhou stranu, když si vzpomenu, co se tady koncem devadesátých let dělo, tak musím uznat, že policie byla hodně benevolentní a dění okolo fans bylo dost vyhrocené. Tohle se však netýká jen fotbalu, pod větším dohledem je dnes celá společnost. Když porovnáám ultras dění, tak zrovna koukám na první čísla FF a až v šestém čísle (sezóna 1999/00) se objevují první balónky nebo bengálské ohně v českých sektorech. V této sezóně se objevily i první kartóny, barevné dýmy, igelity či nápisy. Až v sezóně 2002/03 proběhla první velká kartoniáda. Tehdy šlo o přelomové události, dnes to jsou absolutně běžné věci.“²⁹

V současnosti je v České republice aktivně vydáván zin s názvem *Bazal*, který mají ve své režii od roku 1991 jakožto nejstarší zin u nás fanoušci ostravského Baníku.

V rámci rozšíření a dostupnosti nových technologií se samozřejmě objevily i jiné informační platformy. Aktuálně je na české fotbalové fanouškovské scéně aktivní server www.hooligans.cz. Tento český web je věnován fotbalovým chuligánům, ultras a fanouškům, nalezneme na něm různé články, rozhovory, e-shop s oblečením a doplňky pro fanoušky nebo různé soutěže. Jako ilustrativní příklad příspěvků na tomto webu lze považovat následující: „Rok 2013. Domluvená grilovačka, starých kamarádů z předchozích

²⁹ *Rozhovor s ČNL – vydavatelem zinu Football Factory* [online]. [cit. 2019-06-20]. Dostupné z: <https://www.supporters.cz/clanek/rozhovor-s-cnl-vydavatelem-zinu-football-factory/4935.html>

zápasů obou táborů, cestou na zápas Most vs Žižkov. Beer hooligans vzali mladý na zkušenou. Nabízíme 15 bojovníků, Most pouze 5. V Teplicích k nám přistupuje do vlaku logistik manager Mostu a domlouvá se kdy a kde. V Bílině za nádražím nám ukážou krásnou rozkvetlou louku a tak se jdeme mazlit. Vítězství jde rychle na naší stranu. Zbytek na videu. Na straně Žižkova jeden mladej na konci s prolomenou podočnicí. Po grilování jdeme společně na pivo a později na zápas.“³⁰ Na tomto webu lze také najít příspěvek: „Historické fotky z bitky, která se odehrála ve Zlíně, Zlín vs Plzeň, na straně Plzně přítomné Brno (Plzeň a Brno z pravé strany), banda na bandu, tato bitka neznala vítěze a tak se obě strany rozchází s remízou. Pro dokreslení atmosféry vám přinášíme několik tématických fotografií.“³¹ Pro zajímavost dodejme, že z uvedených citací, ale i z dalších textů na webu, případně ve zmíněných zinech, vyplývá, že násilí fotbalových fanoušků (chuligánů) není vždy spontánním projevem, jak by se mohlo jevit běžnému příjemci masových médií, ale mimo fotbalové zápasy má i svá pravidla, kterými jako by kopírovalo pravidla sportovních disciplín.

5 Opatření proti násilí při fotbalových zápasech v ČR

Ať se jedná o problémové chování jednotlivců, nebo celých skupin, je potřeba proti agresivitě, násilí a jinak společensky nevhodnému chování na fotbalových stadionech postupovat a přijímat proti nim opatření. Různě vzniklé postupy, dokumenty a právní normy, ať už na lokální (pořadatelská služba) vnitrostátní (fotbalový svaz ČR, ministerstva) nebo mezinárodní (UEFA, Interpol) úrovni, vzájemně propojují boj proti násilí na stadionech

³⁰ Hooligans.cz. *Www.hooligans.cz* [online]. [cit. 2019-06-26]. Dostupné z: <http://www.hooligans.cz/>

³¹ Hooligans.cz. *Www.hooligans.cz* [online]. [cit. 2019-06-26]. Dostupné z: <http://www.hooligans.cz/>

s protirasistickou politikou. „Za výsledky této politiky lze považovat především různé právní předpisy (zákony, vyhlášky apod.), dokumenty či přímo kampaně, které jsou aplikovány v boji proti fotbalovému chuligánství či projevech rasismu a extremismu.“³² V ČR vznikla Koordinační komise v oblasti diváckého násilí, nemístného chování během sportovních akcí, kterou utváří jednotlivé složky – Ministerstvo vnitra ČR, Policie ČR, Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy, Fotbalová asociace České republiky a Český svaz ledního hokeje. Tato komise má za cíl zefektivnit spolupráci mezi Policií České republiky a jednotlivými sportovními kluby a připravit je na možné problémy a jejich řešení.

5.1 Opatření na stadionech a jejich blízkém okolí

Klub, který je majitelem provozovaného stadionu se zavazuje seznámit návštěvníky utkání s návštěvním řádem, který ukládá divákům, jak se mají na daném sportovišti chovat. Existuje Evropská úmluva o problémovém chování a diváckém násilí, z níž vyplývají závazky a úkoly pro fotbalové kluby. Najdeme v ní body jako:

- Součinnost a vyměnění údajů mezi policejními sbory.
- Jmenování organizátorů z vlastních řad.
- Během divácky přitažlivých a nebezpečných utkání dozor prodeje vstupenek.
- Nedovolený vstup osobám pod vlivem návykových látek.
- Zákaz vnášení ohrožujících věcí a jiné.

³² SMOLÍK, Josef, *Fotbalové chuligánství: Historie, teorie a politizace fenoménu*. 1. české vydání. Karlovy Vary: 2008, 280 s. ISBN 978-80-903556-3-7, str. 184

Sportovní kluby mají za cíl přilákat co nejvíce diváků, ať už nových nebo stálých a podnítit jejich zájem o opětovné návštěvy, a tím dále prohlubovat poměr mezi divákem a klubem. Díky tomuto přátelství může dojít k prevenci násilí i potyček v průběhu zápasů na stadionech i po nich. Významným krokem v předcházení násilnému chování byla instalace kamerových systémů. Tyto systémy natáčejí celý děj na tribunách, což umožňuje zpětně dohledat pachatele. Následujícím významným krokem je zaučení dobře vyškolených organizátorů doorganizačních služeb (Níkl, Volevecký, 2007).

5.2 Role PČR v eliminaci fotbalového násilí

Policie České republiky je jednotný ozbrojený bezpečnostní sbor zřízený zákonem České národní rady ze dne 21. června 1991. Jejím úkolem je chránit bezpečnost osob a majetku, chránit veřejný pořádek a předcházet trestné činnosti. Plní rovněž úkoly podle trestního řádu a další úkoly na úseku vnitřního pořádku a bezpečnosti svěřené jí zákony, předpisy Evropských společenství a mezinárodními smlouvami, které jsou součástí právního řádu České republiky. (www.policie.cz)

Od roku 2009 se o dohled nad pořádkem na fotbalových stadionech již nestará PČR, ale pořadatelská služba. K policejnímu zákroku uvnitř stadionu dochází, pouze pokud pořadatelská služba nezvládne svou činnost a dojde k výraznému narušení veřejného pořádku. Pořádková policie má dohled a provádí svá bezpečnostní opatření v blízkosti stadionu, kde dozoruje příjezdy a odjezdy autobusů s fanoušky a jejich pochody na stadiony. Jednotlivým fotbalovým utkáním jsou přímo na stadionu přítomni takzvaní operativci, jedná se o kriminalisty v civilu, kteří mají dobrou znalost rizikových fanoušků. Tito kriminalisté provádí monitoring a pořizují dokumentaci konání problémových fanoušků. Fungují rovněž jako prevence násilí, jelikož je značná část chuligánů zná, a tak si v jejich blízkosti nedovolí jednat protiprávně. Městská policie je přítomna každému fotbalovému utkání, kde má převážně dohled nad dopravou

v blízkém okolí stadionu, zajišťuje také klidný přístup ke stadionu a svou aktivitou působí jako jeden z ochranných prvků.

5.3 Česká ambasáda fanoušků

Mobilní mezinárodní ambasády pro fanoušky jsou skupiny pracovníků, které přijíždějí ze své země do země konání mezinárodního turnaje (Mistrovství světa nebo Evropy) za účelem poskytnout informační služby a asistenci zaměřenou na fanoušky jejich národnosti. Česká ambasáda fanoušků je organizována pracovníky z České republiky, kteří mají zájem o práci s fanoušky, o jejich kulturu a jejich aktivity, kteří mají speciální vzdělání, zkušenosti a nadšení. Cílem těchto ambasád je pomoci předejít problémovým situacím, které mohou nastat ze strany fanoušků například díky dezorientaci, jazykové bariéře nebo frustraci. Fanouškovské ambasády pomáhají také v případě, že je potřeba vyhledat lékařské ošetření, nebo řešit problémy spojené se ztrátou osobních dokladů. V neposlední řadě také poskytují informace o bezpečnostních nařízeních daného státu včetně upozornění na to, jaké předměty je vhodné vnášet na stadion a které nikoli. Ambasáda fanoušků tak významným způsobem pozitivně ovlivňuje postoje veřejnosti k fotbalu a způsobu fandění.

4.5. Prevence v boji proti projevům extremismu a radikalismu

Organizace Football Against Racism in Europe vydala svůj plán na podporu boje proti rasismu a radikalismu, který byl následně asociací UEFA doporučený evropským fotbalovým klubům. Jak uvádí autoři Autoři Mareš, Smolík a Suchánek (2004) zmíněný plán obsahuje udané body:

1) Vydejte stanovisko, že klub netoleruje projevy rasizmu a zveřejněte, že bude zasáháno proti každé osobě, která se bude dopouštět rasistických projevů.

- 2) Vydejte veřejné prohlášení, ve kterém budete odsuzovat rasistická hesla během zápasů.
- 3) Stanovte podmínku držitelům permantek, že vstupenky pozbydou své platnosti, pokud se její držitel bude podílet na projevech rasismu.
- 4) Zajistěte opatření vedoucí k zabránění prodeje rasistické literatury uvnitř stadionu.
- 5) Hráči, kteří se dopustí rasistických projevů, by měli být sankciováni.
- 6) Obeznamte ostatní kluby pro porozumění protirasistické politiky klubu.
- 7) Podpořte společnou strategii policie a pořadatelské služby v boji proti projevům rasismu.
- 8) Neprodleně odstraňte veškeré grafity, které vyobrazují rasistický podtext.
- 9) Zajistěte všem stejné pracovní a služební podmínky.
- 10) Spolupracujte se všemi ostatními skupinami a agenturami, kterými jsou například mládežnické kluby, fanoušci, hráčské odbory, školy, organizace dobrovolníků, sponzoři, policie, abyste tak rozvíjeli preventivní program a eliminovali tak projevy rasismu a diskriminace.

5.4 Doprovody fanoušků

Policejní zpráva o situaci v oblasti diváckého násilí uvádí „Ochrana veřejného pořádku a zajištění bezpečnosti osob při doprovodech fanoušků na stadion a ze stadionu představují v současné době jednu z nejproblematictějších oblastí boje proti diváckému násilí a také jednu z nejnákladnějších činností Policie ČR v boji s diváckým násilím.“³³ Policie dříve dostatečně nereagovala na projevy diváckého násilí během pochodů fanoušků, kteří se takového chování dopouštěli díky anonymitě a podpoře davu. Policie ČR tuto skutečnost

³³ *Divácké násilí* [online]. [cit. 2019-06-13]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/kriminalita-146433.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>

zdůvodňovala nedostatečnou kapacitou cel (pokud by došlo k většímu množství zadržených osob) a přílišnou administrativní zátěží spjatou s takovým represivním zásahem. Díky kritice především ze strany pořadatelů, kteří se s problémovými fanoušky museli vyrovnávat následně na stadionu, došlo k přísnějšímu postihování osob, které se protiprávního jednání dopouštějí, čímž dotyčným fanouškům může být zabráněno vstoupit na stadion a páchat další přestupky, nebo je odradit od podobného jednání. Délka trvání institutu zajištění je dle § 26 odst. 3 zákona o Policii ČR vymezena na 24 hodin od okamžiku omezení svobody. Tento postup byl PČR využit např. v Ostravě, kde došlo k zajištění téměř tři sta fanoušků klubu Sparta Praha, kteří se dopouštěli výtržností nebo v Hradci Králové, kde bylo zajištěno na dvě stě fanoušků stejného klubu poté, co došlo k poničení autobusu, který je převážel ze stadionu.

5.5 Legislastivní opatření v souvislosti s diváckým násilím

Problematiku diváckého násilí řeší několik právních norem, a to především Evropská úmluva o diváckém násilí a neslušném chování při sportovních událostech, a zvláště při fotbalových zápasech, která umožňuje státům Evropské unie výměnu a sdílení poznatků v rámci boje s diváckým násilím. Dále jsou to nařízení a doporučení Fotbalové asociace ČR, Unie evropských fotbalových asociací a Mezinárodní federace fotbalových asociací. V ČR legislativně problematiku diváckého násilí řeší trestní zákoník 40/2009 Sb., paragraf 76 „Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce“ a paragraf 77 „Výkon trestu zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce“. V Trestním zákoníku se konkrétně uvádí: „Soud tak může uložit trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce až na deset let, dopustil-li

se pachatel úmyslného trestného činu v souvislosti s návštěvou takové akce.“³⁴ Česká republika má několik platných právních norem, dohod a smluv, které řeší problematiku diváckého násilí, ale zvláštní zákon, který by sjednotil veškeré normy, zde není. Takový zákon by mohl řešit konkrétní fotbalové delikty a přestupky, kontrolu diváků u vstupu na fotbalový stadion, zákaz vstupu nejenom na domácí stadion, jak je tomu v dnešní době, ale také zákaz vycestovat na stadiony v zahraničí. Kvůli absenci sjednocujícího zákona dochází k problematickým situacím na jednu z nichž, zde poukážeme. Zákaz vstupu fanouškovi na stadion může uložit jak soud, tak i klub. Pokud tak učiní soud, musí se dotýčný hlásit v čase konání utkání na policejní služebně nebo u svého probačního úředníka. Pokud tak učiní klub, nemá dostatek účinných prostředků, jak takovému fanouškovi ve vstupu na stadion zabránit, jelikož například vyvěšení jeho fotografie u vstupní brány je kvůli ochraně osobních údajů (GDPR) vyloučeno. Pomoci by mohlo snad sestavení databáze problémových fotbalových fanoušků, které je však pouze ve stadiu příprav. Dalším možným řešením by mohly být kamery u turniketů, které by dokázaly identifikovat diváka se zákazem vstupu na stadion. Takové řešení je však finančně nákladné a fotbalové kluby raději investují do jiných oblastí než do potřebných preventivních opatření. Aktuálně řeší kluby tuto problematiku za pomoci hostujících pořadatelů, kdy se na utkání zvou pořadatelé z hostujících klubů, kteří znají své fanoušky a dokážou tak snadněji identifikovat ty problémové.

5.6 Shrnutí analýzy preventivních opatření

Značná část fotbalových klubů si uvědomuje potřebu řešení problémů spjatých s diváckým násilím. Jednotlivé kluby kladou důraz na zvýšení

³⁴ *Trestní zákoník* [online]. [cit. 2019-06-13]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

bezpečnostních opatření a spolupracují s Policií ČR na aktivitách, které mají za cíl především předcházet problematickým situacím a projevům diváckého násilí. Jedním z těchto opatření je právě spolupráce s Policií ČR (účast na přípravě bezpečnostních opatření, společné koordinování činností dle místních ujednání, respektování doporučení PČR). Dalším preventivním opatřením je školení a zlepšování úrovně pořadatelských služeb (psychické i fyzické). K zajištění větší bezpečnosti na stadionech mohou dopomoci důslednější kontroly během vstupu fanoušků na stadion (alkohol, zbraně, pyrotechnika...). Použití kvalitního kamerového systému může posloužit nejen k identifikaci osob, které se dopustily během utkání protiprávního jednání, ale také jako prevence, jelikož fanoušci si mohou uvědomovat, že jsou pod dohledem kamer a tento fakt je může odrazovat od páčání protiprávního jednání. Mezi další možná preventivní opatření bych zařadila besedy a přednášky na školách, které by mohly za účasti policistů či členů pořadatelské služby poukázat na problematiku diváckého násilí, nebo také workshopy pořádané kluby pro fanoušky a fotbalové diváky, jakožto možnou formu prevence diváckého násilí na fotbalových stadionech.

6 Výzkum postojů veřejnosti k fotbalovému násilí

6.1 Metodika a průběh zpracování dat

“Metody a techniky se volí dle charakteru zkoumané problematiky. Pro sbírání dat vybíráme metody, které jsou založeny na požadovaném typu informace a na tom, od koho ji získáme a za jakých okolností se tak bude

dít.”³⁵ Předpokladem pro výzkumnou část této práce byl sběr většího počtu dat od respondentů, bylo tedy použito kvantitativního výzkumu.

Výzkumné šetření této práce bylo realizováno prostřednictvím dotazníkového šetření. K výzkumu byl použit modifikovaný dotazník PhDr. Josefa Kasala, MBA, Ph.D., který se dané problematice diváckého násilí aktivně věnuje. Dotazník byl vytvořen k online vyplnění a rozeslán respondentům pomocí níže uvedeného odkazu mailem, nebo přes sociální síť Facebook a různé skupiny, kde bych ráda poděkovala FC Hradec Králové za pomoc se sběrem dat, díky uveřejnění dotazníku na jejich fanouškovské stránce.

<https://www.surveio.com/survey/d/H1D4T7G0P0R9P2P4G>

Jednotlivé kroky vyplnění dotazníku jsou součástí obrazové přílohy této práce:

- Nejprve byl respondent obeznámen s účelem dotazníku a časovou dotací jeho vyplnění, dále následoval dotaz na věk respondenta, pohlaví a bydliště, jeho vztah k fotbalu a fotbalovému dění.
- Následně byl respondent dotázán na postoj k chování fotbalových fanoušků a preferenci možností eliminace násilí na fotbalových stadionech.

Celkem bylo pro účely této práce nashromážděno 555 vyplněných dotazníků k následnému statistickému zpracování.

Data byla vyhodnocena v programu MS Excel a převedena pro názornost do přehledných tabulek a grafů.

Výběr respondentů

Volný výběr prostřednictvím dobrovolného přihlášení. Respondentům nebyla stanovena žádná omezení týkající se věku či pohlaví.

³⁵ Hendl, J. Kvalitativní výzkum. Základní teorie, metody a aplikace. 2.vydání. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4, str. 48.

6.2 Cíle výzkumu

Cílem výzkumného šetření této bakalářské práce je analyzovat postoje občanů k diváckému násilí na fotbalových stadionech jakožto společenskému patologickému jevu a zodpovězení výzkumné otázky, jestli společnost vnímá v boji s diváckým násilím jako účinnější represivní nebo preventivní opatření.

Do dotazníkového šetření byly tedy pro účely této práce zapojeni jak občané bez vztahu k fotbalu, tak diváci kopané a fanoušci. Dílčími cíli této práce jsou:

- 1) zjištění reálných zkušeností občanů s diváckým násilím a jeho formami,
- 2) vyhodnocení názorů respondentů, jaké formy diváckého násilí považují za nevhodné,
- 3) zjištění, zda občané inklinují více i preventivní nebo represivní formě boje s diváckým násilím,
- 4) porovnání zjištěných dat se závěry uvedenými v tematicky související diplomové práci Jarmily Adamcové.

6.3 Stanovené hypotézy

Z výše zmíněných cílů byly formulovány dvě hypotézy:

H1 – Většina respondentů, bez ohledu na svůj vztah k fotbalu, odsuzuje nevhodné chování fanoušků.

Mezi formami nevhodného chování fanoušků byly uvedeny ty, se kterými se nejčastěji setkáváme na stadionech v ČR: záměrné urážení hráčů, záměrné urážení soupeřových fanoušků, záměrné urážení hráčů kvůli barvě pleti, záměrné poškozování vybavení stadionu, záměrné poškozování veřejného majetku, pití alkoholu na stadionu, hlučné pochody fanoušků městem, urážlivé výroky na stranu rozhodčích, rvačky mezi fanoušky soupeřících klubů, urážlivé výroky vůči policii, urážlivé výroky na adresu trenérů a činovníků klubu,

vulgární výroky a popěvky, vrhání předmětů na hrací plochu či na aktéry hry, vniknutí na hrací plochu bez povolení, extremistické projevy (rasismus, antisemitismus, neonacismus), používání pyrotechniky (světlíc, dýmovnic, dělobuchů) v průběhu utkání.

Tato hypotéza vychází z faktu, že pokud by nebylo problémové chování fanoušků odsuzováno, nebylo by zapotřebí s tímto jevem bojovat.

H2 – Respondenti, kteří odsuzují nevhodné chování na stadionech, upřednostňují represivní opatření vůči neukázněným fanouškům.

Hypotéza bude stanovena jako pravdivá za podmínky, že více než 50 % dotazovaných bez zohlednění jejich vztahu k fotbalu, kteří odsuzují nevhodné chování diváků na stadionu, upřednostní represivní opatření vůči fanouškům před preventivními opatřeními.

6.4 Výsledky výzkumného šetření

Vyhodnocením dotazníkového šetření bylo zjištěno široké věkové rozpětí dotazovaných osob, přičemž přímo „fotbalové chuligány tvoří nejčastěji osoby (převážně muži) ve věku 15–30 let“.³⁶ Věkové rozpětí je uvedeno v tabulce 1. Největší zastoupení měly dvě věkové skupiny, a to 18–25 let (40,2 %) a 25–45 let (40,2 %). Tedy právě ty věkové skupiny, mezi kterými můžeme nalézt největší zastoupení chuligánů dle věku. Nejméně početnou věkovou skupinou byli respondenti nad 65 let (0,5 %), což si vysvětlují tím, že dotazník

³⁶ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II: dospělost a stáří*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1318-5, str. 11

byl šířen virtuální cestou. Můžeme předpokládat, že senioři se méně často dostávají ke specializovaným internetovým stránkám.

Tabulka 1. Věk respondentů

Věk	Počet respondentů	Podíl respondentů
méně než 18 let	25	4,5 %
18 – 25 let	223	40,2 %
25 – 45 let	223	40,2 %
45 – 65 let	81	14,6 %
65 let a více	3	0,5 %

Dále byl vyhodnocen podíl dotazovaných žen a mužů. Podíl pohlaví respondentů uvádí tabulka 2. Vyšší zastoupení měly překvapivě ženy (54,6 %) oproti mužům (45,4 %). Vyšší počet respondentek ženského pohlaví byl překvapujícím z předpokladu, že o fotbal a dění kolem něj se zajímají více muži. Mohla tu tedy sehrát svou roli ochota účastnit se dotazníkových šetření, pokud by souvisela s genderem – ale to by muselo potvrdit zvláštní dotazníkové šetření.

Tabulka 2. Pohlaví respondentů

Pohlaví	Počet respondentů	Podíl respondentů
muž	252	45,4 %
žena	303	54,6 %

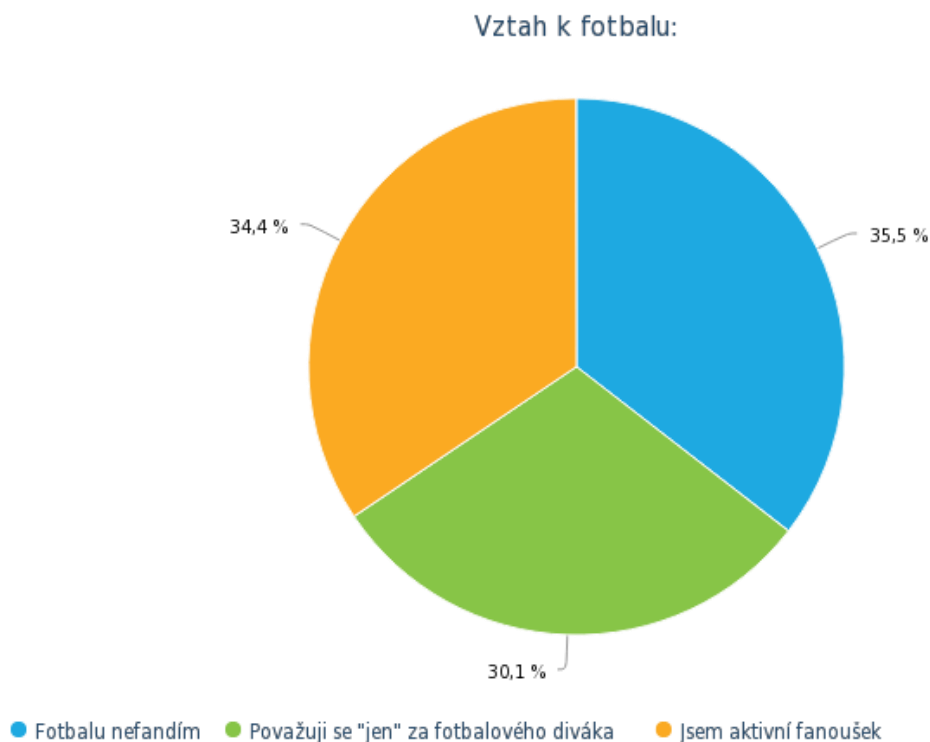
Zjištěný počet respondentů v jednotlivých typech bydliště je uveden v tabulce 3. Nejvíce dotazovaných bydlelo ve městě do 50 000 obyvatel (30,5 %) a na vesnici (28,8 %), méně pak ve větším městě do 100 000 obyvatel (18,9 %).

Tabulka 3. Bydliště respondentů

Bydliště	Počet respondentů	Podíl respondentů
vesnice	160	28,8 %
město do 50 000 obyvatel	169	30,5 %
město do 100 000 obyvatel	121	21,8 %
město nad 100 000 obyvatel	105	18,9 %

Vyhodnocením vztahu dotazovaných k fotbalu (graf 1, tabulka 4) byly zjištěny dosti vyrovnané poměry v zastoupení respondentů, kteří fotbalu nefandí (35,5 %), pouhých diváků (30,1 %) a aktivních fanoušků (34,4 %). Názory na chování fanoušků při fotbalových utkáních a možnosti eliminace násilí byly proto získány jak od laických pozorovatelů, tak od aktivně se účastnících osob v téměř vyrovnaném počtu respondentů pro jednotlivou skupinu. Potvrdil se předpoklad, že ženy se o fotbal spíše nezajímají, za aktivního fotbalového fanouška se označily 4 % žen, naproti tomu u mužského pohlaví se o fotbal nezajímají pouze 3 % respondentů. Skupiny aktivních fanoušků a fotbalových diváků v součtu dávají 60,5 % všech dotazovaných, na základě čehož můžeme tvrdit, že fotbal a dění kolem něj má v České republice své podstatné místo.

Graf 1. Vztah dotazovaných k fotbalu

Tabulka 4. Vztah respondentů k fotbalu

Vztah k fotbalu	Počet respondentů	Podíl respondentů
Fotbalu nefandím	197	35,5 %
Považuji se "jen" za fotbalového diváka	167	30,1 %
Jsem aktivní fanoušek	191	34,4 %

Výsledkem šetření týkajícího se zkušeností respondentů s fotbalovými fanoušky bylo zjištění, že více než polovina dotazovaných zažila pochod fotbalových fanoušků městem či řádění fanoušků na stadionu (tabulka 5). Téměř polovina dotázaných se setkala i s řáděním fanoušků na veřejnosti (46,3 %). Z této statistiky vyplývá, že více než každý druhý dotazovaný se setkal s řáděním

fanoušků na stadionu i mimo něj, což potvrzuje skutečnost, že divácké násilí na fotbalových stadionech i mimo ně v ČR je současným problémem společnosti.

Tabulka 5. Zkušenost respondentů s fotbalovými fanoušky

Zkušenost s následující událostí	Ano		Ne	
Pochod fotbalových fanoušků městem	317	57,1 %	238	42,9 %
Řádění fotbalových fanoušků na veřejnosti	257	46,3 %	298	53,7 %
Řádění fotbalových fanoušků na stadionu	296	53,3 %	259	46,7 %

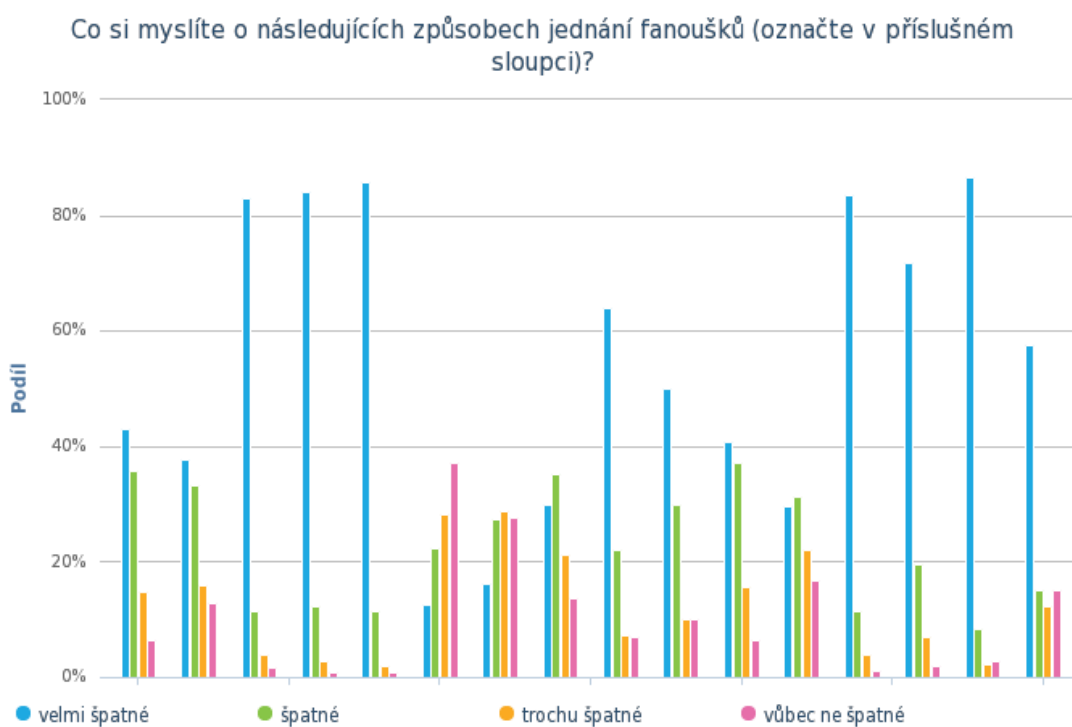
Vyhodnocením názorů dotazovaných na způsoby jednání fotbalových fanoušků (graf 2, tabulka 6) lze konstatovat, že za nejhorší způsoby jednání považují respondenti (řazeno od nejčtetnějších výroků sestupně):

1. extremistické projevy (rasismus, antisemitismus, neonacismus),
2. záměrné poškozování veřejného majetku,
3. záměrné poškozování vybavení stadionu,
4. vrhání předmětů na hrací plochu či na aktéry hry,
5. záměrné urážení hráčů kvůli barvě pleti,
6. vniknutí na hrací plochu bez povolení,
7. rvačky mezi fanoušky soupeřících klubů,
8. používání pyrotechniky (světlic, dýmovnic, dělobuchů) v průběhu utkání,
9. urážlivé výroky vůči policii.

Na základě této statistiky nalézám první odchylku od výsledků výzkumu kolegyně Adamcové, kde se na prvních třech příčkách respondenti shodují (extremistické projevy, záměrné poškozování veřejného majetku, záměrné poškozování vybavení stadionu). Dle výsledků v mém výzkumu dotazovaní umístili vrhání předmětů na hrací plochu či na aktéry hry před záměrným

urážením hráčů kvůli barvě pleti, což shledávám jako neetické. Oproti výsledkům druhé práce respondenti řadili jako závažnější vniknutí na hrací plochu bez povolení a rvačky mezi fanoušky soupeřících klubů před používáním pyrotechniky v průběhu trvání hry. Pokud porovnáme zjištěná data, pak tolerance užití pyrotechniky u fotbalových fanoušků byla v práci Adamcové 15%, v mém výzkumu jsou to jen 2,6 % dotazovaných. Na nejnižší příčky uváděli dotazovaní v obou výzkumech shodně hlučné pochody fanoušků městem a jako nejméně špatné shledávají respondenti pití alkoholu. Celkem 65 % dotazovaných shledává pití alkoholu na stadionu jako vůbec ne špatné nebo jen trochu špatné. Zajímavé také je, že více než 34 % dotazovaných neshledává jako špatné slovně urážet rozhodčí.

Graf 2. Názory dotazovaných na způsoby jednání fotbalových fanoušků

Jako špatné jednání fanoušků uvádějí dotazovaní také:

1. záměrné urážení hráčů,
2. urážlivé výroky na adresu trenérů a činovníků klubu,
3. záměrné urážení soupeřových fanoušků,
4. urážlivé výroky na stranu rozhodčích,
5. vulgární výroky a popěvky.

Naopak za méně špatné považují respondenti:

1. pití alkoholu na stadionu,
2. hlučné pochody městem.

Tabulka 6. Názory respondentů na jednání fotbalových fanoušků

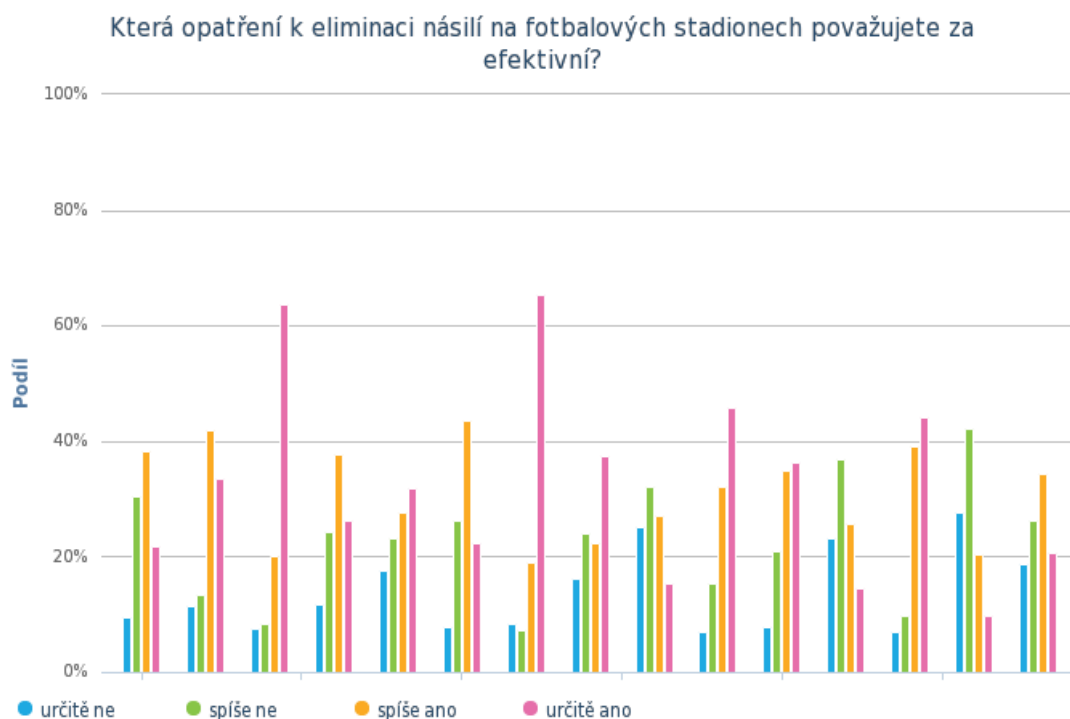
Jednání fanoušků	velmi špatné	špatné	trochu špatné	vůbec ne špatné
Záměrné urážení hráčů	238	199	82	36
Záměrné urážení soupeřových fanoušků	210	184	89	72
Záměrné urážení hráčů kvůli barvě pleti	461	63	21	10
Záměrné poškozování vybavení stadionu	467	68	15	5
Záměrné poškozování veřejného majetku	476	63	11	5
Pití alkoholu na stadionu	69	124	156	206
Hlučné pochody městem	90	152	160	153
Urážlivé výroky na stranu rozhodčích	166	195	118	76

Rvačky mezi fanoušky soupeřících klubů	355	122	40	38
Urážlivé výroky vůči policii	277	166	56	56
Urážlivé výroky na adresu trenérů a činovníků klubu	226	206	87	36
Vulgární výroky a popěvky	165	174	123	93
Vrhání předmětů na hrací plochu či na aktéry hry	464	64	21	6
Vniknutí na hrací plochu bez povolení	398	108	38	11
Extremistické projevy (rasismus, antisemitismus, neonacismus)	481	47	12	15
Používání pyrotechniky (světlic, dýmovnic, dělobuchů) v průběhu utkání	320	84	68	83

Vyhodnocením názorů dotazovaných na efektivní eliminaci násilí na fotbalových stadionech (graf 3, tabulka 7) bylo zjištěno, že za nejefektivnější způsoby eliminace násilí považují respondenti:

1. doživotní zákaz vstupu na stadion nepolepšitelným fanouškům,
2. zpřísnění zákonů vůči fotbalovým výtržníkům,
3. přísnější kontroly při vstupu na stadion,
4. zefektivnit technickou kontrolu na stadionech (kamerové systémy, uzavření sektorů apod.),
5. zveřejnění fotografií a jmen nepolepšitelných fanoušků v médiích,
6. posílení pořadatelské služby na stadionech.

Graf 3. Názory dotazovaných na efektivní eliminaci násilí na stadionech

Jako vhodná opatření spatřují dotazovaní rovněž následující:

1. početnější přítomnost policie a její účinnější zásahy,
2. soud přímo na stadionech a zkrácené řízení s fanoušky,
3. účinnější práce médií směrem k eliminaci násilí při fotbalových zápasech,
4. přítomnost profesionálních pracovníků pro práci s fanoušky přímo v klubech,
5. preventivní práce s mládeží na školách,
6. uvolnit peníze z veřejných rozpočtů na zlepšení bezpečnosti a technického vybavení stadionů.

Naopak za méně účinná opatření považují respondenti tato:

- uvolnit peníze z veřejných rozpočtů na preventivní práci s fanoušky,
- podpořit finančně i materiálně kluby fanoušků (fankluby),
- neprovádět žádná mimořádná opatření a standardně trestat jen ty, kteří poruší zákon.

Z výsledků šetření vyplývá, že více než 57 % dotazovaných je názoru, že je potřeba zavést mimořádná opatření.

Tabulka 7. Názory respondentů na efektivní eliminaci násilí na stadionech

Efektivní opatření pro eliminaci násilí na stadionech	určitě ne	spíše ne	spíše ano	určitě ano
Preventivní práce s mládeží na školách	52	169	213	121
Početnější přítomnost policie a její účinnější zásahy	63	74	232	186
Zpřísnění zákonů vůči fotbalovým výtržníkům	42	47	112	354
Účinnější práce médií směrem k eliminaci násilí při fotbalových zápasech	65	135	209	146
Soud přímo na stadionech a zkrácené řízení s fanoušky	98	128	153	176
Přítomnost profesionálních pracovníků pro práci s fanoušky přímo v klubech	43	146	242	124
Doživotní zákaz vstupu na stadion nepolepšitelným fanouškům	46	40	106	363
Zveřejnění fotografií a jmen nepolepšitelných fanoušků v médiích	90	133	124	208
Neprovádět žádná mimořádná opatření a standardně trestat jen ty, kteří poruší zákon	139	179	151	86
Přísnější kontroly při vstupu na stadion	38	85	178	254

Posílení pořadatelské služby na stadionech	44	116	194	201
Podpořit finančně i materiálně kluby fanoušků (fankluby)	129	204	142	80
Zefektivnit technickou kontrolu na stadionech (kamerové systémy, uzavření sektorů apod.)	39	54	217	245
Uvolnit peníze z veřejných rozpočtů na preventivní práci s fanoušky	153	234	113	55
Uvolnit peníze z veřejných rozpočtů na zlepšení bezpečnosti a technického vybavení stadionů	104	145	191	115

7 Shrnutí výsledků výzkumného šetření

Vyhodnocením dotazníkového šetření byly potvrzeny následující hypotézy:

H1 – Většina respondentů, bez ohledu na svůj vztah k fotbalu, odsuzuje nevhodné chování fanoušků.

Tato hypotéza byla na základě výsledků byla potvrzena. Více než 86 % dotazovaných shledává jako velmi špatné extremistické projevy (rasismus, antisemitismus a neonacismus), na druhém místě záměrné poškozování veřejného majetku a na třetím poškozování stadionu. Tyto tři formy závadového jednání shledává špatnými v průměru 98 % vše dotazovaných.

H2 – Respondenti odsuzující nevhodné chování na stadionech upřednostňují represivní opatření vůči neukázněným fanouškům.

Podle výsledků dotazníkového šetření jako nejefektivnější formu boje s diváckým násilím vidí respondenti represivní opatření, a to na prvním místě

doživotní zákaz vstupu na stadion nepolepšitelným fanouškům (celkem 84 %), zpřísnění zákonů vůči fotbalovým výtržníkům (83 %) a přísnější kontroly při vstupu na stadion (83 %). Práci s mládeží na školách shledává jako účinné preventivní opatření 60 % dotázaných. Nejméně účinnými shledávají respondenti uvolnění peněz z veřejných rozpočtů na preventivní práci s fanoušky 30 %. Druhá hypotéza je díky výsledkům potvrzená, respondenti odsuzující nevhodné chování na stadionech upřednostňují represivní opatření vůči neukázněným fanouškům před preventivními.

Ve výzkumné části po analýze získaných dat vyšlo od respondentů, že za nejméně efektivní v prevenci diváckého násilí shledávají uvolnění peněz veřejných rozpočtů na preventivní práci s fanoušky a finanční i materiální podporu klubů pro fanoušky. Z tohoto výsledku si dovoluji vyvodit závěr, že obecně je problematika uvolňování finančních zdrojů ať už těch soukromých, nebo veřejných v naší společnosti problematičtější. Respondenti uvedli, že se s násilím na diváckých stadionech setkali, ze zjištěných statistik vyplynulo, že nejvíce odsuzují projevy extremismu (rasismus, antisemitismus, neonacismus), záměrné poškozování veřejného majetku a vybavení stadionu, nebo vrhání předmětů na hrací plochu či aktéry hry. Nejméně závadové shledávali dotazovaní pití alkoholických nápojů na stadionu, což si lze vysvětlit obecně vyšší tolerancí k užívání alkoholu v ČR oproti jiným zemím. Divácké násilí na fotbalových stadionech i mimo ně je aktuálním společenským problémem, které je potřeba řešit a k jehož vyšší eliminaci by dle mého názoru pomohlo přijetí speciálního zákona o diváckém násilí. Preventivní práce s mládeží na školách, besedy, přednášky, různé workshopy s činovníky klubů, poradatelskou službou nebo Policií ČR by mohli napomoci ke snížení diváckého násilí u nás.

8 Závěr

Tato práce za své cíle stanovila popsat problematiku diváckého násilí a analyzovat postoje občanů k diváckému násilí na fotbalových stadionech. Problematika diváckého násilí na fotbalových stadionech je aktuálním společenským problémem. Subkultura fotbalových fanoušků je s dnešním sportem neodmyslitelně spjatá a své zástupce má i v České republice. Teoretická část práce pomocí kapitol věnovaných základním tématům problematiky diváckého násilí čtenáři nabízí pochopení specifikace jednotlivých diváckých skupin na základě analýzy dostupné literatury. Dále teoretické část poukazuje na roli médií, která ovlivňují každého člověka v dnešní moderní společnosti a jsou jedním z hlavních činitelů, mimo rodinu, školu, zaměstnání, který tvoří náš pohled na svět kolem nás. V poslední teoretické části práce seznamuje čtenáře s analýzou opatření proti diváckému násilí při fotbalových zápasech v ČR. Cíl analyzovat postoje občanů k diváckému násilí byl naplněn ve výzkumné části této práce. Kvantitativní výzkum prostřednictvím dotazníků a jeho následné vyhodnocení nám přinesl odpověď na otázku zdali většina dotazovaných bez ohledu na svůj vztah k fotbalu odsuzuje nevhodné chování fotbalových fanoušků a také že tuto problematiku vnímají jako aktuální a mají s ní osobní zkušenost. Získaná data poukazují na nedůvěru občanů k preventivní práci a akcentaci represivních patření. Toto zjištění může být způsobeno nedostatečnou informovaností veřejnosti o prevenci obecně a prevenci při fotbalových zápasech zvláště. Represivní opatření se tak občanům jeví jako průkaznější a s jasným výsledkem.

Ve výsledcích šetření se objevuje názor, že k eliminaci násilí je třeba zavést „mimořádná“ opatření. Ta však nejsou nijak specifikována. Ve vztahu k nedostatečné důvěře v preventivní opatření by se za tato opatření daly považovat právě u nás málo známé, a tedy do jisté míry nespecifické formy prevence. Příkladem by se mohly stát fanprojekty realizované v Německu. Jejich základem je preventivní práce s fanoušky prostřednictvím profesionálních pracovníků – tzv. fanarbeiterů – přímo na stadionech. Zkušenosti z Německa

jasně hovoří o pozitivním vlivu této formy práce na budování postojů veřejnosti k fotbalovému diváctví. Na základě zjištěných postojů české veřejnosti k fotbalovému násilí lze doporučit znovuoživení možnosti zavedení profesionálů (sociálních pedagogů, preventistů) do fotbalových klubů. K tomu je nutná i podpora veřejnosti, kterou lze v tomto směru informovat. Média u nás se však při prezentaci událostí při fotbalových zápasech zaměřují na represi (o preventivních opatřeních ví odpovědní redaktoři velmi málo).

Formování postojů veřejnosti k formám diváckého násilí při fotbalových zápasech tak dostává, i na základě zde uváděných zjištění, novou možnost v propagaci preventivní práce.

9 Použitá literatura a další prameny

9.1 Použitá literatura

ADAMCOVÁ, Kamila. *Směrování prevence diváckého násilí v ČR*. Hradec Králové, 2017. Diplomová práce. Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta.

BEYER, Dušan. *Fotbalové násilí: subkultura hooligans*. Brno, 2002.

COAKLEY, Jay J. *Sport in society: issues & controversies*. 7th ed. Boston: McGraw-Hill, 2001. Health professions series. ISBN 0-07-232891-6.

DEBATY, Pol. *Le mesure des attitudes*. Paris: Presses universitaires de France, 1967. Psychologue, 25.

Ellsworth Faris. "The Concept of Social Attitudes" *Journal of Applied Sociology*, Vol. 9 (1925): 404-409.

FROSDICK, S., MARSH, P. *Football hooliganism*. Devon: Willan Publishing, 2005. 232s. ISBN 978-1843921295.

GEIST, Bohumil. *Sociologický slovník*. Praha: Victoria Publishing, 1993. ISBN 80-85605-28-7.

GIRTLE, Roland. *Okrajové sociální kultury*. Brno: Masarykova univerzita, 2001. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 80-210-2728-2.

HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X.

HENDL, J. Kvalitativní výzkum. *Základní teorie, metody a aplikace*. 2.vydání. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.

JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ, Barbara. *Masová média*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009. 413 s. ISBN 978-80-7367-466-3.

JIRÁK, Jan. *Média a násilí*. Přednášky a diskuse ze semináře, který uspořádaly společnost Corona a Stálá komise pro sdělovací prostředky Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v rámci Mezinárodního festivalu animovaných filmů AniFest 2005 (Třeboň, 7. května 2005). Praha: Corona, 2005. 76s. ISBN 80-903363-5-3.

KASAL, J. *Násilí na stadionech jako odraz kultury*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2013. 218 s. ISBN 978-80-7435-362-8.

MAREŠ, Miroslav, SMOLÍK Josef, SUCHÁNEK Marek. *Fotbaloví chuligáni: Evropská dimenze subkultury*. Brno: 2004, 181 s. ISBN 80-903333-0-3.

NIKL, J., VOLEVECKÝ, P. *Divácké násilí*. 1.vyd. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2007. ISBN 978-80-7251-249-2.

SAK, Petr a KOLESÁROVÁ, Karolína. *Mládež na křižovatce: sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace*. Vyd. 1. Praha: Svoboda Servis, 2004. 240 s. ISBN 80-86320-33-2.

SEKOT, A (ed.). *Sociální dimenze sportu*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3581-1.

SEKOT, A. *Sociologické problémy sportu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008. ISBN 8024725622.

SEKOT, Aleš. *Sport a společnost*. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-047-6.

SLEPIČKA, P., HOŠEK, V., HÁTLOVÁ, B. *Psychologie sportu*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006. 156 s. ISBN 80-246-1290-9.

SLEPIČKOVÁ, I. *Aktuální otázky sociologie sportu*. Sborník ze semináře [CD-ROM]. S. l.: Sekce sociologie sportu, c2007. ISBN 978-80-86317-55-7.

SMOLÍK, J. a kol. *Fotbaloví chuligáni: evropská dimenze subkultury*. 1. vyd. Brno: Centrum strategických studií: Barrister & Principal, 2004. 181 s. ISBN 80-903333-0-3.

SMOLÍK, Josef. *Fotbalové chuligánství: Historie, teorie a politizace fenoménu*. Karlovy Vary: 2008, 280 s. ISBN 978-80-903556-3-7.

URBAN, Lukáš, DUBSKÝ, Josef a MURDZA, Karol. *Masová komunikace a veřejné mínění*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011. 230 s. ISBN 978-80-247-3563-4.

Vágnerová, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2004, 870 s. ISBN-80-7178-802-3.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1318-5.

VOCHOCOVAR, L. *Třetí poločas – fotbaloví chuligáni v ČR a násilí*. Rexter. 2007. roč. 5 č. 2 s. 1-37. ISSN 1214-7737.

9.2 Další prameny

Bezpečností politika, kriminalita, divácké násilí. MVČR [cit. dne 20.06.2019].

Přístup z: <http://www.mvcr.cz/clanek/kriminalita-146433.aspx?q=Y2hudW09Mg%3D%3D>

<http://lfhr.antifa.cz/>

Proč? [online]. [cit. 2019-06-19]. Dostupné z: <https://www.csfd.cz/film/8553-proc/prehled/>

Rozhovor s ČNL – vydavatelem zinu Football Factory [online]. [cit. 2019-06-20]. Dostupné z: <https://www.supporters.cz/clanek/rozhovor-s-cnl-vydavatelem-zinu-football-factory/4935.html>

Trestní zákoník [online]. [cit. 2019-06-13]. Dostupné z:

<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

Trestní zákoník [online]. [cit. 2019-06-20]. Dostupné z:

<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

TUČEK, Josef. *Smrt na fotbale. Může přijít v Česku?* [online]. [cit. 2019-06-20]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/smrť-na-fotbale-muze-prijit-v-cesku/r~i:article:351770/>

Z archívu hooligans.cz: ROZHOVOR SE ŠÉFREDAKTOREM POLSKÉHO ZINU TMK [online]. [cit. 2019-06-20]. Dostupné z:

<http://www.hooligans.cz/index.php/interviews/3994-z-archivu-hooligans-cz-rozhovor-se-sefredaktorem-polskeho-zinu-tmk>

10 Obrazové přílohy

Obrázek 1-8. Použitý dotazník

Obrázek 9. Němečtí chuligáni v Plzni

Obrázek 10. Milwall hooligans

1. Použitý dotazník

Postoje občanů k chování fotbalových fanoušků

1

Váš věk:

☐ méně než 18let

☐ 18-25let

☐ 25-45let

☐ 45-65let

☐ 65let a více

PŘEDCHOZÍ **1/7** **NÁSLEDUJÍCÍ**

Vytvořte si vlastní dotazník zdarma ✓ [Survio](#) Vám pomůže

2. Použitý dotazník

Postoje občanů k chování fotbalových fanoušků

2

Pohlaví:

☐ muž

☐ žena

PŘEDCHOZÍ **2/7** **NÁSLEDUJÍCÍ**

Vytvořte si vlastní dotazník zdarma ✓ [Survio](#) Vám pomůže

3. Použitý dotazník

Postoje občanů k chování fotbalových fanoušků

Bydliště:

☐ vesnice
☐ město do 50 000 obyvatel
☒ město do 100 000 obyvatel
☐ město nad 100 000 obyvatel

PŘEDCHOZÍ 3/7 NÁSLEDUJÍCÍ

Vytvořte si vlastní dotazník zdarma ✓ [Survio](#) Vám pomůže

4. Použitý dotazník

Postoje občanů k chování fotbalových fanoušků

Vztah k fotbalu:

☐ Fotbalu nefandím
☐ Považuji se "jen" za fotbalového diváka
☒ Jsem aktivní fanoušek

PŘEDCHOZÍ 4/7 NÁSLEDUJÍCÍ

Vytvořte si vlastní dotazník zdarma ✓ [Survio](#) Vám pomůže

5. Použitý dotazník

Postoje občanů k chování fotbalových fanoušků

5

Zažil(a) jste osobně některou z následujících událostí?

	ANO	NE
Pochod fotbalových fanoušků městem	☐	☐
Řádění fotbalových fanoušků na veřejnosti	☐	☐
Řádění fotbalových fanoušků na stadionu	☐	☐

PŘEDCHOZÍ
57%
NÁSLEDUJÍCÍ

Vytvořte si vlastní dotazník zdarma ✓ Survia vám pomůže

6. Použitý dotazník

Postoje občanů k chování fotbalových fanoušků

6

Co si myslíte o následujících způsobech jednání fanoušků (označte v příslušném sloupci)?

	velmi špatné	špatné	trochu špatné	vůbec ne špatné
Záměrné urážení hráčů	☐	☐	☐	☐
Záměrné urážení soupeřových fanoušků	☐	☐	☐	☐
Záměrné urážení hráčů kvůli barvě pleti	☐	☐	☐	☐
Záměrné poškozování vybavení stadionu	☐	☐	☐	☐
Záměrné poškozování veřejného majetku	☐	☐	☐	☐
Pití alkoholu na stadionu	☐	☐	☐	☐
Hlučné pochody fanoušků městem	☐	☐	☐	☐
Urážlivé výrocky na stranu rozhodčích	☐	☐	☐	☐
Rvačky mezi fanoušky soupeřících klubů	☐	☐	☐	☐
Urážlivé výrocky vůči policii	☐	☐	☐	☐
Urážlivé výrocky na adresu trenérů a činovníků klubu	☐	☐	☐	☐
Vulgární výrocky a popěvky	☐	☐	☐	☐
Vrhání předmětů na hrací plochu či některý hráč	☐	☐	☐	☐
Vniknutí na hrací plochu bez povolení	☐	☐	☐	☐
Extremistické projevy (rasismus, antisemitismus, neonacismus)	☐	☐	☐	☐
Používání pyrotechniky (světlíc, dýmovnic, dělobuchů) v průběhu utkání	☐	☐	☐	☐

PŘEDCHOZÍ
67%
NÁSLEDUJÍCÍ

7. Použitý dotazník

Postoje občanů k chování fotbalových fanoušků

Která opatření k eliminaci násilí na fotbalových stadionech považujete za efektivní?

	určitě ne	spíše ne	spíše ano	určitě ano
Preventivní práce s mládeží na školách	☐	☐	☐	☐
Početnější přítomnost policie a její účinnější zásahy	☐	☐	☐	☐
Zpřísnění zákonů vůči fotbalovým vytrháváním	☐	☐	☐	☐
Účinnější práce médií směřem k eliminaci násilí při fotbalových zápasech	☐	☐	☐	☐
Soud přímo na stadionech a zkrácené řízení s fanoušky	☐	☐	☐	☐
Přítomnost profesionálních pracovníků pro práci s fanoušky přímo v klubech	☐	☐	☐	☐
Dobrotivá sázka vstupu na stadion nepolepšitelným fanouškům	☐	☐	☐	☐
Zveřejnění fotografií a jmen nepolepšitelných fanoušků v médiích	☐	☐	☐	☐
Naprovádět šikmá mimořádná opatření a standardně trestat jen ty, kteří poruší zákon	☐	☐	☐	☐
Přísnější kontroly při vstupu na stadion	☐	☐	☐	☐
Posílení pořadatelské služby na stadionech	☐	☐	☐	☐
Podpořit finančně i materiálně kluby fanoušků (fancluby)	☐	☐	☐	☐
Zefektivnit technickou kontrolu na stadionech (kamerové systémy, uzavření sektorů a pod.)	☐	☐	☐	☐
Uvolnit peníze z veřejných rozpočtů na preventivní práci s fanoušky	☐	☐	☐	☐
Uvolnit peníze z veřejných rozpočtů na zlepšení bezpečnosti a technického vybavení stadionů	☐	☐	☐	☐

8. Použitý dotazník

9. Němečtí chuligáni v Plzni

Dostupné z <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-krimi/434986/nemecti-hooligans-v-plzni-cestou-na-zapas-radili-v-barech-a-bordelech.html>

10. Millwall hooligans

Dostupné z <https://socceronsunday.com/article/millwall-hooligans-call-for-less-police-before-matches/>